

Kinnitatud Lihula Vallavolikogu 28. aprilli 2011 määrusega nr 14
Muudetud Lihula Vallavolikogu 25. oktoobri 2012 määrusega nr 14
Muudetud Lihula Vallavolikogu 30. oktoobri 2014 määrusega nr 24

LIHULA VALLA ARENGUKAVA AASTATEKS 2011-2020

1. SISSEJUHATUS

Lihula valla arengukava on terviklik üldine valla tegevusjuhis, mis määratleb vallavolikogu, -valitsuse ja -asutuste tegevuse eesmärgid, samuti seatud eesmärkide saavutamiseks vajalikud pika- ja lühemaajalised tegevused ning nende üldise pingerea. Kava ülesandeks ei ole valla igapäeva jooksvate ülesannete ja kohustuste üles loetlemine.

Arengukava on dokument, mis kujutab endast ühiskondliku kokkulepet valla kui keerulise ja eripalgelise, oma elanikkonda esindava ja teenindava, organisatsiooni töö juhtimiseks ja ühtlustamiseks, jõupingutuste koondamiseks ja olemasolevate vahendite kasutamise tõhususe tõstmiseks.

Arengukava annab kõigile asjast huvitatutele teavet valla eesmärkide, eelistuste, vallavõimu ning valla allasutuste poolt ettevõetavatest tegevustest ning võimaldades sellega neil paremini kavandada ja korraldada oma tegevust ning langetada otsuseid.

Arengukava eesmärgiks on ka hinnata üldisemalt valla hetkeolukorda ja arenguvõimalusi, ühtlasi tuues välja peamised probleemid ja ohud ning esitada viimaste kõrvaldamise võimalused.

Arengukava ei ole kunagi lõplik. Vastavalt inimühiskonnas, loodus-, ja majanduskeskkonnas toimuvatele muutustele tuleb teda pidevalt kohendada ja täiendada.

Arengukava on vallavolikogu, -valitsuse ja teiste vallaasutuste tegevuse kohustuslikuks aluseks. Arengukavast lähtuvalt koostatakse iga-aastased vallaeelarved.

Kavas on sõnastatud üldised pikaajalised eesmärgid ning tegevusstrateegiad, millised peavad tagama selle ja järgnevate arengukavade järjepidevuse.

Arengukava lähtub kohalike omavalitsuste korralduse seadusest ning Lihula valla põhimäärusest.

2. ÜLDISELOOMUSTUS

2.1. Asend

Lihula vald asub Lääne maakonna lõunaosas Matsalu lahe lõunakaldal, olles naabervaldadest, v.a. Hanila vald, eraldatud ulatuslike looduslike tõketega: idas ja kagus Lihula raba ja Tuhu soo, põhjas Laiküla raba ning Kasari jõgi koos ulatuslike üleujutatavate luhaaladega. Lähim sadam on Virtsu (25 km Lihulast), vallas asub 5 paadisadamat.

Riigi tugimaanteedest läbib Lihula valda Tallinn-Risti-Virtsu maantee, millel liikus 1999.a. ligi 300 000 sõidukit ja 900 000 reisijat. Tallinn-Risti-Virtsu maantee ääres paiknevad kõik valla suuremad asulad: Lihula linn, Tuudi ja Kirbla küla. Teiseks suuremaks maanteeks on Pärnu-Lihula maantee.

Vallakeskus, Lihula linn, paikneb Lääne-Eesti e. Saaremaa, Hiiumaa, Läänemaa, Pärnumaa lääneosa, keskel. Tallinnast asub Lihula 110 km, Haapsalust 55 ja Pärnust 60 km kaugusel. Lihula vald on oma pindalalt, 384 km², Läänemaa suurim. Külade kaugus vallakeskusest Lihulast on ulatub kuni 20-25 km.

2.2. Loodus

Lihula vald on tasane. Esile kerkivad vaid üksikud künkad nagu Kirbla, Lihula ja Parivere "mäed". Maastikku liigestavad enamalt jaolt kraavitatud väikesed jõed ja ojad, millised suubuvad valla põhja ja loodepiiril asuvasse Eesti pikkuselt ja veerohkuselt neljandasse, Kasari jõkke ja Matsalu lahte. Valla idaossa ja kaguapiirile jäävad ulatuslikud Lihula ja Tuhu metsa-, soo- ja rabamassiivid.

Ligikaudu 30% vallast on kaetud metsaga ning 17% looduslike rohumaadega. Viimastest suure enamuse moodustavad Kasari jõe luht ning Matsalu lahe rannaheina- ja karjamaad. Kohati on säilinud haruldaseks muutunud puisniite. Esindatud on ka Lääne-Eesti saartele iseloomulikud loopealsed. Üle 25% vallast on raba, roostik või võsastunud liigniiske maa. Metsades on valitsevaks puuliigiks kask, millele järgnevad mänd ja kuusk.

2.3. Matsalu rahvuspark

Lihula vallas asub suurem osa 1957.a. asutatud rahvusvahelise tähtsusega Matsalu rahvuspargist (2004 aastani Matsalu looduskaitseala). Matsalu rahvuspark hõlmab ligikaudu 30% valla territooriumist. Rahvuspargi üheks peamiseks ülesandeks on lindude ja nende elupaikade kaitse, keda siin on pesitsemas ligikaudu 170 liiki ning läbi rändamas ligi 260 liiki. Aastas peatub Matsalus sadu tuhandeid linde. Matsalu rahvuspark on Põhja-Euroopa ja Läänemere suurim lindude peatus- ja sulgimispaik.

Teiseks kaitsealuseks objektiks on Matsalu lahe rannik ja rannikupiirkonna omanäolised maastikud, millised on välja kujunenud sajandite vältel looduse ja inimtegevuse koosmõjul:

- 50 meresart ja laidu;
- Matsalu lahe roostik, ligikaudu 3000 ha;
- Kasari jõe luht, luhheinamaad 4000 ha, Euroopa suurim;
- rannakarja- ja heinamaad 2300 ha (ühed suurimad Euroopas);
- puisniidud.

Lisaks loodusele ja maastikele on kolmandaks oluliseks Matsalu rahvuspargi ülesandeks Matsalu lahe kandi pärandkultuuri ja -objektide kaitse.

Matsalu rahvuspargi alal kasvav biomass kujutab endast valla jaoks arvestatavat energeetilist ressursi.

Tabel 1

Matsalu rahvuspargi bioenergeetiline ressurss

	Pindala ha	Kuiv biomass kilotonnides	Biomassi energeetiline ekvivalent GWh	Biomassi soojuslik väljund GWh	Aastasaagi küttevõimsus MW
Roog	2000	10,00	38,0	23,0	9,1
Puit	400	0,75	2,3	1,8	0,7
Hein	1000	2,00	6,0	3,6	1,5
Kokku	3400	12,75	46,3	28,4	11,3

Tõnu Lausmaa, energiakeskus "Taasen", andmetel

2.4. Loodusvarad

2.4.1. Mets

Lihula vallast moodustab metsamaa ligikaudu 131 km² ehk 34% valla territooriumist. Suurim metsaomanik on riik, kellele kuulub ligikaudu 58% valla metsamaast. Valitsevaks puuliigiks on kask, milline moodustab ligikaudu 50-55% metsaga kaetud alast, järgnevad mänd 20-25% ja kuusk 5-6%, teised vähem. Valla idaosas on valitsevaks puuliigiks mänd.

Valla metsad on madalakvaliteedilised. Valdav on III boniteediklass, kõrge boniteediklassiga on ligikaudu 3% valla metsadest. Valla metsade puiduvaru hinnata 700-800 tuhande tihumeetrini, sellest küpsete puistute varu on ligikaudu 5%. Kaske on puiduvarudest ligikaudu 50%, mändi 30%, küpsetest puistutest kaske 60%, haaba 20%, mändi 9-10%, kuuske 5-7%.

Valla metsade aastast puidu juurdekasvu võib hinnata 20 000 tuhandele tihumeetrile, vallas kokku aga ligikaudu 25 000 tihumeetrile.

2.4.2. Vesi

Lihula valla põhjavee varud on väikesed. Veega on küllastunud ainult ülemine 10-20 meetri paksune

paekiht. 94% põhjaveevarudest lasub kuni 100 m sügavuses. Valla põhjaveevarud on nõrgalt kaitstud. Seetõttu jõuab 40-100% reostusest otse põhjavette. Valla põhjaveele on iseloomulik suhteliselt suur raua- ja fluorisaldus.

Lihula valla pinnaseveevarudest moodustavad põhiosa Kasari jõe, pikkus 112 km ja valgala 3210 km² ning Tuudi jõe (pikkus 25 km, valgala 205 km²) ja veehoidla (42 tuhat m³) veevarud.

2.4.3. Maavarad

Kasutatavaid maavarasid on Lihula valla territooriumil vähe. Leidub savi, liiva, kruusa ning turvast. Lihula vallas asuvad kruusa ja liiva varud on peaaegu ammendatud Ohemäe kruusakarjääri jääkvarudest, 48 000 m³, on enamik veealused, mistõttu kasutusest väljas. Kruusa ja liiva on kaevandatud ka Kirblas ja Matsalus. Kuna mainitud varud asuvad Matsalu rahvuspargis, on nende kasutamine küsitav.

Valla piiridesse jäävad ositi väheuuritud Kasari ja Rumba viirsavimaardlad, millede varud on kokku ligikaudu 540 000 m³. Võimalik telliste tooraine. Lihula vallas asub osaliselt Lihula turbamaardla, pindalaga ligikaudu 1800 ha, varudega kokku 100 milj. m³, sellest kütte- ja väetisturvas 7,5 milj. m³. Maardla asub Lihula maastikukaitsealal ning selle kasutusele võtmist ei ole ette näha. Paasi on murtud kunagi Kirbla ja Tuudi mäel, kus võivad asuda arvestatavad varud. Lihula vallas asuv paas on enamasti halva kvaliteediga ning ei pea vastu ilmastiku mõjudele.

2.4.4. Pilliroog

Lihula valla omapäraseks ja arvestatavaks loodusvaraks on Matsalu lahes ja selle ümbruses kasvav pilliroog, mida hetkel leiab rakendust peamiselt katusematerjalina. Roogu on kasutatud ehituses isolatsioonivahendina, krohvimattidena ning kattematerjalina aianduses. Enamikus Matsalu lahe idaosas paiknevate roostike üldpindala on ligi 3000 ha, keskmine tootlikkus 10-13 tonni aastas hektari kohta.

2.5. Ajalugu

Esimesed jäljed inimasustusest pärinevad ligi 5000 aasta tagusest ajast. Ajalooõrikutesse ilmub Lihula esmakordselt 1211. a. seoses eestlaste vabadusvõitlusega Saksa-Taani-Rootsi vallutuse vastu. 1220. a. vallutas Rootsi kuningas Johan Sverkersson Lihula linnuse. Linnusesse jäetud 500 meheline garnison hävitati aga 08. augustil 1220 toimunud lahingus saarlaste ja läänlaste poolt viimse meheni. 1224. a. alistus Lihula sakslastele, kes rajasid Lihulasse oma kivilinnuse, mille juurde tekkis linnake 5 kiriku ja 2 kloostriiga. 1234-1251 oli Lihula Saare-Lääne piiskopkonna keskuseks. Lihula linnake hävis 1558-1583. a. toimunud Liivi sõja käigus. 1581 vallutasid Lihula rootslased ning 1710 koos kogu Eestiga tsaar Peeter I. 1710-1711 laastas Lihulat ja selle ümbrust katk, mille ohvriks langes 90-95% elanikest.

1786. a. asutati Lihulas kool ning 1837. a. esimesi Eesti apteeke. 19 sajandil kujunes Lihula alev taas ümbruskonna keskuseks. 1880 aastatel oli siinkandis aktiivne usuvahetusliikumine eestlaste seas, kes lootsid "lutheri usult" "vene usule" üle minnes Vene riigilt maad saada. 1905 aasta Vene revolutsiooni käigus põletati Võhma-Vanamõisa mõis. Tsaari karistussalk hukkas 9 inimest.

Teise maailmasõja ajal 1941. a. suvel põletas kommunistlik hävituspataljon Kirbla kandis üle 50 talu ning tappis mitukümmend kohalikku elanikku. 1941. aasta lahingute käigus sai kannatada Lihula alev.

1945 eraldati Lihula alev halduslikult Lihula vallast. 50-60 aastatel kasvas Lihula alev kiiresti, samal aja maaelanikkond vähenes tunduvalt. Peale Eesti taasiseseisvumist 1991. a. nimetati Lihula linnaks. 1999. a. otsustasid Lihula linnavolikogu ja Lihula vallavolikogu ühineda üheks omavalitsusüksuseks - Lihula vallaks.

2.6. Rahvastik

2.6.1. Rahvaarv ja selle muutused. Rahvastiku paiknemine.

Lihula valla alaliste elanike arv oli 2010. a. 1. jaanuari seisuga 2683, sealhulgas Lihula linnas 1494 inimest. 1959. a. oli praeguse Lihula valla territooriumil elanikke 4241. Vähenemine on toimunud põhiliselt maapiirkondade arvel. 1960-1980 aastate rahvastiku vähenemine oli tingitud väljarändest. Viimasel 15-l aastal aset leidnud rahvastiku vähenemise põhjuseks on nii väljaränd kui ka negatiivne loomulik iive.

Lihula valla rahvastik paikneb väga ebahühtlaselt. Kolme suurema asula: Lihula, Tuudi ja Kirbla elanike arv kokku moodustab valla rahvastikust 73%. Tallinn-Virtsu maantee äärsetesse ja Lihula linna ja selle vahetusse ümbrusse on koondunud ligi 85% valla elanikest. Valla rahvastiku keskmine asustustihedus on 7 inimest ühe ruutkilomeetri kohta, ilma Lihulata on vastav näitaja 3 inimest/km².

Tabel 2

Lihula valla elanike arv 1959-2010

Asula	Elanike arv						
	1959**	1970**	1979**	1989**	2000*	2005*	2010*
Kirbla	184	264	324	279	300	278	246
Tuudi	272	218	221	337	309	264	230
Lihula	1508	1625	1624	1872	1685	1624	1494
Vald kokku	4241	4078	3498	3376	3171	2963	2683
Ilma Lihula linnata	2733	2453	1874	1504	1486	1339	1189

* Rahvastikuregistri andmed, ** rahvaloenduse andmed

2.6.2. Rahvastiku soolis-vanuseline struktuur

Lihula valla alalise rahvastiku soolis-vanuseline koosseis on üldjoontes sarnane Eesti rahvastiku soolis-vanuselise koosseisuga, mida iseloomustab naiste ülekaal ning vanemaealiste suhteliselt suur osatähtsus. Lihula valla rahvastikust oli 2010. aasta 1. jaanuari seisuga mehi 50,2%, naise 49,8%. Vallas on täheldatav Eesti maapiirkondadele iseloomulik probleem - 20 kuni 44 aastaseid mehi on keskmiselt 55% vastavast vanusegrupist. Kõige aktiivsema rahvastiku, 25-44.a. vanusrühma arv on langenud 1989 aasta 875-lt 655-ni 2010 aastal.

Tabel 3

14 a. ja nooremad elanikud 1989-2010

Aasta	Ilma Lihulata		Lihula		Kokku	
	Arv	%	Arv	%	Arv	%
1989**	344	22,9	408	21,8	752	22,3
2000*	317	21,3	318	18,9	635	20,0
2005*	235	17,6	284	17,5	519	17,5
2010*	137	11,5	223	14,9	360	13,4

* Rahvastikuregistri andmed, ** rahvaloenduse andmed

Tabel 4

60 a. ja vanemad elanikud 1989-2010

Aasta	Ilma Lihulata		Lihula		Kokku	
	Arv	%	Arv	%	Arv	%
1989**	349	23,2	355	19,0	704	20,8
2000*	304	20,5	381	22,6	685	21,6
2005*	300	22,4	405	24,9	705	23,8
2010*	301	25,3	397	26,6	698	26,0

* Rahvastikuregistri andmed, ** rahvaloenduse andmed

Lihula valla rahvastiku vanuselises koosseisus annavad veel tunda 1960-1970-datel aastatel aset leidnud väljarändega seotud rahvastiku kiire vähenemise ja vananemise tagajärjed. Lisandunud on viimase 15 aastal sündivuse langus ning uus väljaränd 2000-datel aastatel. Eeltoodu tulemusel on valla rahvastiku vanuseline koosseis järjekindlalt halvenenud. Laste ja noorte arv ja osatähtsus vähenevad, vanemaeliste osatähtsus kasvab.

2.6.3. Rahvastiku loomulik liikumine

Sündide arv Lihula vallas on langenud viieteistkümne aasta taguselt 30-35 sünnilt aastas 20 sünnini aastas. Seevastu suremus on püsinud 40-50 surmajuhtumi piires, mille tulemusel on valla rahvastiku loomulik juurdekasv aastatel 1995-2010 on olnud negatiivne.

Tabel 5

Rahvastiku loomulik liikumine 1985-2009

Aasta	Aastas keskmiselt				
	Sünnid	Surmad	live	Sünnitusealiste (16-44.a.) naiste arv	Sündide arv 1000 naise kohta
1985-1990*	55	60	-5	586	93,86
1991-1995	49	56	-7	632	78,02
1996-1999	32	52	-20	589	53,85
2000-2004	32	47	-15	541	59,14
2005-2009	23	48	-25	509	45,19

Statistikaameti andmed, * Lihula valla andmed

Iibe langus on tingitud valla elanikkonna soolis-vanuselise koosseisu iseärasustest, s.o. kõrges vanuses olevate inimeste suurest osatähtsusest, sündivuse langusest ning sünnitusealiste naiste arvu vähenemisest.

2.6.4. Ränne

Lihula valla rändesaldo on viimastel aastatel olnud negatiivne, kusjuures väljaränne on 2000 aastatel kasvanud. Rände tulemusel on Lihula valla elanike arv vähenenud ajavahemikus 2000-2009.a. 259 inimese võrra, sealhulgas Lihula linna elanike arv 101.

Tabel 6

Ränne 1991-2009

Aasta	Saabus			Lahkus			Saldo		
	Lihula	Ilma Lihulata	Kokku	Lihula	Ilma Lihulata	Kokku	Lihula	Ilma Lihulata	Kokku
1991-1999*	250	285	535	294	315	609	-78	19	-59
2000-2004	185	158	343	218	238	456	-33	-80	-113
2005-2009	212	151	363	280	229	509	-68	-78	-146

Statistikaameti andmed, * Lihula valla andmed

2.6.5. Töölane ränne e. pendelmigratsioon

Pendelmigratsioon e. lühiajaline tööalane on Lihula vallas märkimisväärne kuid väiksem kui naabervaldades, kuna suurimaks Läänemaa lõunaosa töökäimise kohaks on Lihula linn. Väljaspool valda on rakendust leidnud ligikaudu 35-40% töötavast elanikkonnast. Kokku võib väljaspool valda töökohta omavate vallaelanike arv ulatuda 400-450 inimeseni. Väljaspool valda töö käivate vallaelanike arv on viimase kümne aasta jooksul järjekindlalt kasvanud, seda nii arvuliselt kui ka protsentuaalselt ning seda tööalase elanikkonna vähenemise taustal. Märkatav on välisriikides (ligikaudu 5% töötajatest) tööd

leidnute arvu suurenemine.

2.6.6. Tööjõud

01.01.2010.a. oli Lihula vallas 1786 15-64 aastast inimest (2000.a. 2059 inimest). Läänemaal oli 2009 aastal 15-64 aastaste inimeste tööhõive määraks 62,3%, mille põhjal võib töötajate arvuks Lihula vallas hinnata ligikaudu 1100-1200 inimest.

Registreeritud töötute osa valla tööealisest (15-64.a.) elanikkonnast kasvas 1990-ndate aastate alguse 2-3 protsendilt 8-9 protsendini 2000. aastal. 2007 aastaks vähenes registreeritud töötute arv mitmel põhjusel kiiresti - töö leidmine, eel- ja vanaduspensionile jäämine, väljaränne, töötuks registreerimisest loobumine. 2008 aastal alanud majanduskriis tõi kaasa töötute arvu järsu suurenemise. Töötuse tipp hetk vallas oli 2010 aasta märts 168 registreeritud töötuga. Märkimist väärib, Lihula vallas ei ole 2000-2010 aastal oma tegevust lõpetanud või massiliselt töötajaid koondanud ükski suurem kohalik ettevõtte.

Tabel 7

Registreeritud töötud 2000-2010

Aasta, kuu	Töötute arv	Töötuse määr (% Lääne maakond aastas keskmiselt)*
2000 detsember	167	14,8
2001 detsember	149	15,4
2002 detsember	122	15,1
2003 detsember	85	11,3
2004 detsember	62	5,3
2005 detsember	41	....
2006 detsember	18	....
2007 detsember	22	....
2008 detsember	43	6,1
2009 detsember	131	15,5
2010 detsember	129	22,3

Töötukassa andmed, *Statistikaameti andmed

2.7. Maa

Lihula valla pindala on 384 km², millest haritavat maad on ligikaudu 22-23%, metsamaad 35-36%. Vallale on iseloomulik ulatuslikud looduslikud rohumaad, roostikud, liigniisked ja üleujutatavad alad. 18% (7100 ha) vallast asub Matsalu rahvusparki ja Lihula maastikukaitseala sihtkaitsevööndis, kus majanduslik tegevus on kaitse-eeskirjadest tulenevalt tugevasti piiratud.

42,5% valla maast on eraomanduses, lisaks on talunike ja põllumajandusettevõtete kasutusvalduses 2,9%. 13,6% valla maast oli 2010 aasta lõpus ilma kasutajata.

Suurim maaomanik on riik, kelle omanduses on kokku ligi 58% maast. Riigivara registris on riigimaad registreeritud kokku 14892 ha (38,75% valla pindalast), millele lisandub 1040 ha kasutusvaldusse antud (kinnistusraamatus registreeritud) maa. Riigi omanduses on ka 6057 ha (15,8%) maad, mille osas pole maareform veel lõpule viidud. Riigi omanduses on lisaks riigimetsale ulatuslikud Matsalu rahvusparki ja Lihula raba maastikukaitseala kaitsealused maa-alad.

Lihula valla munitsipaalomandisse oli 2010 aasta lõpus vormistatud kokku 53,2 ha maad, peamiselt valla omanduses olevate ehitiste juurde kuuluv maa.

Riigi Maakatastrisse oli kantud seisuga 19.12.2010.a. 3060 maaüksust, kokku 35773,2 ha ehk 93,1% valla pindalast (31.12.2006.a. 2742 maaüksust, kokku 33 652,8 ha, 87,6%).

Tabel 8

Maaomand ja maakasutus 2010

Omanikud, kasutajad 31.12.2010	Pindala (ha) 2010.a.						2010.a. % valla pindalast	2006.a.	
	Haritav maa	Looduslik rohumaa	Metsa- maa	Muu maa	Õuema	Kokku		Pindala (ha)	% valla pindalast
Eramaa	5715,3	3138,1	5450,2	1666,4	361,2	16331,2	42,49	13527,2	35,20
Hoonestusõigus eramaal	0	2,0	0	0	0,4	2,4	0,01	0	0
Munitsipaalmaa	0,1	8,2	13,9	10,6	20,4	53,2	0,14	0	0
Riigimaa	517,3	2486,0	2561,5	4071,7	7,1	9643,6	25,09	8916,2	23,20
Riigimetsamaa	5,9	20,7	2178,6	3043,2	0,1	5248,5	13,66	4931,6	12,83
Kasutusvaldus riigimaal	895,8	102,7	25,8	69,6	0	1093,9	2,85	132,3	0,34
Hoonestusõigus riigimaal	0	0	0	0	0,1	0,1	0,00	0	0
Senine ja ajutine maakasutus (jätkuvalt riigi omandis *)	394,5	145,3	5,5	233,0	44,7	823,0	2,14	2576,1	6,70
Ilma kasutajata maa (jätkuvalt riigi omandis*)	763,2	859,9	2901,1	614,5	97,4	5234,4	13,62	8348,6	21,72
Kokku	8292,1	6762,9	13136,6	9709,0	531,4	38432		38432,0	

* Jätkuvalt riigi omandis olev maa - Riigivararegistris registreerimata riigimaa

Tabel 9

Maa registreerimine maakatastris

Registreerimise alus	31.12.2006		31.03.2009	
	Pindala (ha)	% registreeritud maast	Pindala (ha)	% registreeritud maast
Tagastatud	8117,5	24,1	8456,0	22,0
Ostueesõigusega erastatud	3766,2	11,2	3876,5	10,1
Enampakkumisega erastatud	1070,9	3,2	1070,9	2,79
Vaba põllumajandusmaa erastamine	4239,8	12,6	4260,4	11,1
Vaba metsamaa erastamine	4 271,7	12,7	4257,6	11,1
Riigistamine	12186,7	36,2	12970,8	33,8
Munitsipaliseerimine	....	.....	30,1	0,1
Kokku	33652,8	87,6	34922,3	90,9

Maa-ameti andmed

2.8. Haridus

Lihula vallas tegutsevad valla allasutustena Lihula Gümnaasium, Kasari Põhikool, Metsküla Algkool, Tuudi Algkool, Lihula Muusika ja Kunstikool ning Lihula Lasteaed. Mittetulundusühinguna tegutseb

Lihula Rahvaülikool.

Lihula Gümnaasiumi ja Kasari Põhikooli teeninduspiirkonnad hõlmavad väljapoole valda jäävaid alasid: Lihula Gümnaasium Pärnumaa Koonga valla lääneosa ja gümnaasiumi osas Hanila valda ning Lihula Gümnaasium ja Kasari Põhikool Martna valla lõunaosa. Kokku õppis 2010 aastal valla koolides teistest valdadest 50 last (2005.a. 81 last). Rahvaarvu ja sündivuse langusest tingituna on õpilaste arv koolides viimase 10 aasta jooksul väga kiiresti langenud. Lihula Lasteaia laste arv on püsunud, 2010.a. 92 last (2005.a. 92 last).

2008-2009 rekonstrueeriti täielikult Lihula lasteaia hoone, lisaks ehitati uus saal ja korrastati lasteaia õueala. Tööde maksumus oli kokku 1,406 miljonit eurot, millest 70% kaeti Euroopa Liidu Struktuurifondide (KOIT kava) poolt. Rekonstrueerimise tulemusel suurenes lasteaiakohtade arv 92-lt 112-le.

Tabel 10

Õpilaste arv Lihula valla koolides 1995 - 2010*

Kool	1995	2000	2005	2010
Kloostri Algkool	4	-	-	-
Vanamõisa Algkool	12	-	-	-
Kasari Põhikool	91	97	81	42
Metsküla Algkool	29	21	15	16
Tuudi Algkool	22	43	21	17
Lihula Gümnaasium	425	390	325	229
Kokku	583	551	442	304
Lihula Muusika ja Kunstikool	.....	63	91	63

* koos väljaspool Lihula valda elavate õpilastega

Tabel 11

I. klassi õpilaste arv Lihula valla koolides 2006 - 2016

Aasta	Metsküla Algkool	Tuudi Algkool	Kasari Põhikool	Lihula Gümnaasium	Kokku
2006	2	3	1	13	19
2007	2	4	2	22	30
2008	0	3	3	19	25
2009	3	2	3	17	25
2010	1	2	2	18	23
2011*	1	1	4	16	23
2012*	1	1	5	16	23
2013*	0	1	2	18	21
2014*	1	0	2	14	17
2015*	1	3	2	20	26

Aasta	Metsküla Algkool	Tuudi Algkool	Kasari Põhikool	Lihula Gümnaasium	Kokku
2016*	3	5	4	15	27

* Prognosis, Lihula vallas elavad õpilased

Tabel 12

I-IX klassi õpilaste arv koolides 2011 - 2016 *

Aasta	Metsküla AK	Tuudi AK	Kasari PK	Lihula G	Kokku
2011	11	14	29	174	228
2012	10	12	27	156	227
2013	5	10	25	162	202
2014	6	7	25	167	205
2015	4	8	21	161	194
2016	6	12	24	158	200

* Prognosis, Lihula vallas elavad õpilased

2.9. Kultuur. Vaba aeg

Lihula valla kultuuriasutustena tegutsevad alates 2007 aastast Lihula Valla Raamatukogu, mis koosneb Lihula, Kirbla, Tuudi ja Metsküla raamatukogudest ning 2009 aastal Lihula kultuurimaja ja Lihula muuseumi ühendamisel moodustatud Lihula Kultuurikeskus. Lihula linnusemäel asub 1990-date aastate lõpul valminud Lihula Kultuurikeskuse poolt hallatav laululava. Alates 2007 aastast tegutseb Lihula raamatukogu uutes raamatukoguks kohandatud Lihula Tallinna mnt 25 ruumides. Lihula kultuurimaja ja raamatukogud on varustatud interneti püsiühendusega ning avalikus kasutuses olevate arvutitega.

Spordiga on võimalik tegeleda koolides: Lihula Jaama 9 spordihoones, puidukattega välisväljakul ja staadionil, Kasari kooli võimlas ja puidukattega välisväljakul, Lihula lasteaia saalis ning lisaks väiksematel spordiplatsidel Kirblas, Tuudil ja Metskülas.

Valla kultuuri ja vaba aja veetmise keskus on Lihula linn, kus vaba aja veetmise peamiseks paigaks on kujunenud linnusemägi koos 1991.a. valminud 400 kohalise saaliga kultuurimaja ja laululavaga. Ülejäänud vallas on vastavateks keskkohadeks eelkõige koolid ja ka raamatukogud. Rahvakultuurialane ja seltsitegevus on koondunud põhiliselt Lihulasse. Aktiviseerunud on külaliikumine (Tuudi, Metsküla, Matsalu, Kirbla, Kirikuküla, Järise jt.).

2005-2007.a. viidi ellu projekt „Lihula erarealkoolist euroopalikuks huvi- ja kultuurikeskuseks“, mille käigus Lihula Tallinna mnt 25 koolihoone remonditi ja kujundati ümber Lihula Kunstide Majaks (KuMa). Majja koliti Lihula Valla Raamatukogu ning Lihula Muusika- ja Kunstikool. Lisaks sai hoones tööruumid MTÜ Matsalu Loodusfilmide Festival. Projekti maht oli 0,288 miljonit eurot, sellest PHARE CBC 2003 48% ja Euroopa Liidu Struktuurifondid 22%.

Lihula raamatukogu külastatavus on 2009 aastal võrrelduna 2004 aastal kasvanud 1/5 võrra. Külastuste arvu suurenemine on raamatukogu parema asukoha ja uute ruumide kõrval on tõenäoliselt tingitud ka Kirbla, Tuudi ja Metsküla raamatukogude lahtiolekuaegade vähenemisest alates 2007 aastast.

Tabel 13

Lihula valla raamatukogud 1995-2009.a.

Raamatu-kogu	Lugejate arv	Laenutuste arv	Külastuste arv

	1995	1999	2004	2009*	1995	1999	2004	2009*	1995	1999	2004	2009*
Lihula	666	725	701	712	23023	26228	17825	19521	8167	13249	12120	15006
Kirbla	130	162	145	99	6025	7149	8140	3394	1344	1393	2289	2121
Tuudi	191	233	208	144	7300	9696	6843	4571	2330	4018	3002	2677
Metsküla	180	185	188	101	3040	3062	3580	2757	840	920	1360	1710
Kokku	1167	1305	1242	1056	39388	46135	36388	30243	12681	19580	18771	21514

* Kirbla, Metsküla ja Tuudi raamatukogud avatud alates 2007 aastast 2,5 päeval nädalas.

Tabel 14

Raamatukogude kasutatavus Lihula Valla Raamatukogus 2009

Raamatukogu	Elanike arv raamatukogu tööpiirkonnas	Regist-reeritud lugejaid	Hölve, % elanikkonnast	Külastusi elaniku kohta	Külastusi lugeja kohta	Laenutusi elaniku kohta	Laenutusi lugeja kohta
Lihula	1712	662	41,6	8,8	22,6	11,8	29,5
Kirbla *	433	94	22,9	4,9	22,6	7,9	36,4
Tuudi *	390	144	36,9	6,9	18,5	11,8	31,7
Metsküla*	185	101	54,6	9,2	16,9	15,5	27,3
Kokku	2720	1001	38,8	7,9	21,5	11,1	30,2

* Kirbla, Metsküla ja Tuudi raamatukogud avatud 2,5 päeval nädalas

2.10. Sotsiaalhoolekanne, tervishoid

Valla sotsiaalhooldusala tegevuse keskpunkt on Lihula Vallavolikogu poolt endise Lihula Haigla baasil asutatud Sihtasutus Lõuna-Läänemaa Tervishoiu ja Sotsiaalhoolekande Keskus, lisaks kuulub vallale Kirbla külas 2 sotsiaalkorterit. Lõuna-Läänemaa Tervishoiu ja Sotsiaalhoolekande Keskuses on 13 hooldusravi voodikohta ja ööpäevaringse hooldamise 37 voodikohta (sealhulgas psüühiliste erivajadustega inimesed). Keskuses on pere- ja naistearsti tööruumid ning päevakeskus. Päevakeskuses saavad spetsialisti juhendamisel tegevusteraapiat ja igapäeaeluga toimetuleku koolitust psüühiliste erivajadustega noored inimesed. Valla elanikele on loodud võimalus pesu pesemiseks ja dušši kasutamiseks. Eraldi ruum on eakatele kokkusaamiste ja ürituste korraldamiseks. 1 kord kuus toimub invatarvikute müük.

2010 aastal tegutses Lihula vallas 2 perearsti. Perearstide juures töötas 2 õde ja lastearst. Lihulas asub apteek ning alates 2010 aastast töötab kahel päeval nädalas hambaravikabinet. Lihulas paikneb Lääne-Eesti Päästkeskuse Lihula tugipunkt ja SA Pärnu Haigla kiirabi brigaad.

Sotsiaalsete riskirühmade osatähtsuses ja arvukuses on toimunud 1995-2010.a. suuri nihkeid. Üle 40% on vähenenud lastega perede arv, seda leibkondade üldise vähenemise taustal. Vanurite arv on suurenenud 14%-ni valla rahvastikust. Rohkem on puuetega inimesi.

Tabel 15

Lihula valla sotsiaalstatistika 1995-2010

	1995		2000		2005		2010	
	Arv	% elanikest	Arv	% elanikest	Arv	% elanikest	Arv	% elanikest
Lapsed vanusega alla 16	747	21,5	690	21,8	567	19,1	398	14,8

Tööealised (16 - 59.a.)	1986	58,3	1796	56,6	1691	57,1	1587	59,1
Peale tööiga (60-69.a.)	332	11,2	363	11,4	372	12,6	317	11,8
70.a. ja vanemad	336	9,9	322	10,2	333	11,2	381	14,2
Perede (leibkondade) arv	...		1405		1210		1104	

Tabel 16

Lihula valla lastega (kuni 18.a.) pered 1995-2010

Laste arv peres	1995	1999	2005	2010
1 laps	234	190	121	131
2 last	157	144	126	72
3 last	57	44	48	42
4 last	11	18	15	10
5 last	7	11	12	5
6 ja enam last	8	5	4	1
Lastega peresid kokku	474	412	326	261

Riigi poolt rahastatava toimetulekutoetuse taotluste arv ning väljamakstavate toetussummade suurus vähenes kuni aastani 2008. Majanduskriisist tulenevalt suurenes alates 2009 aasta II poolest järsult toimetulekutoetust vajavate inimeste arv. 2010 aastal ulatus toetuste summa 65 190 euroni.

Majanduskriisist tingitud eelarvekärbete tõttu 2009 ja 2010 aastal vähenesid ka Lihula valla poolt makstavate toetuse nimekiri ning toetuste piirmäärad.

Püsivalt toimetulekutoetuse saamiseks avaldusi esitavaid isikuid on vallas 2010 aastal ligikaudu 50-60. (2003-2008 ca 30-40 inimest). Koos taotluse esitanud inimeste pereliikmetega võib toimetulekutoetustest püsivalt sõltuvate valla elanike arvu hinnata ligikaudu 150-180 inimesele ehk ligikaudu 5,5-6,5% valla elanikkonnast.

Tabel 17

Toimetulekutoetus 1997-2010

	1997	1999	2002	2004	2009	2010
Elanike arv	3319	3164	3031	3011	2731	2683
Taotluste arv	787	1020	1220	776	535	789
Toimetulekutoetus kokku (tuhat kr)	444	568	730	906	541	1016
Toimetulekutoetus 1 elaniku kohta (kr)	134	180	241	301	196	379

2.11. Majandus

Lihula vallast oli 2010.a. äriregistris registreeritud 240 ettevõtet, neist 6 aktsiaseltsi, 94 osäühingut, 138 füüsilisest isikust ettevõtjat. 2008 aastal omas vähemalt ühte töötajat 43 äriühingut. Töötajaskonnaga äriühingute (v.a. füüsilisest isikult ettevõtjad) töötajate keskmine arv oli 2010. aastal 11-12 inimest.

Suuremad ettevõtted on Lihula Tarbijate Ühistu (kaubandus), AS Narma LV (vaipade tootmine), AS Lihula Maaparandus (kaeve- ja mullatööd), OÜ Kirbla (põllumajandus), OÜ Maaharijad (põllumajandus), AS Uninaks (ehituskuivsegude tootmine), AS Torf (turbatootmine) OÜ Lihula Leib

(leiva ja saia tootmine), OÜ Sereeter (pakendamine).

Lihula valla ning kogu Läänemaa lõunaosa majanduslikuks keskuseks on Lihula linn, kus paikneb keskmisi ja väikeseid tööstus-, teenindus- ja kaubandusettevõtteid. Esindatud on toiduainete-, tekstiili- ja õmblus- ning ehitusmaterjalide tööstus, samuti pakendamise, turbatootmise-, transpordi-, autoremondi-, ehitus- ja metallitöö ettevõtted. Lihulas paiknevad elektri- ja sideettevõtete allüksused ning SEB Panga kontor. Valla omapäraseimaks majandusharuks on pilliroo varumine ning rookatuste valmistamine.

Põllumajanduse osa valla majanduses ja tööhõives on viimase 15 aasta jooksul vähenenud, langedes tööhõives 15%-20%-ni. Kunagiste sovhooside ja kolhooside järglasettevõtetest tegutseb ainsana OÜ Kirbla. 138-st füüsilisest isikust ettevõtjast oli 72-l tegevusalaks põllumajandus, 20-l kalapüük merel ning metsamajandus.

Äriühingute kõrval on arvestatavateks kohalikeks tööandjateks SA Lõuna-Läänemaa Tervishoiu ja Sotsiaalhoolekande Keskus ning SA Lihula Vara (kinnisvara haldus). Valla kõige suurem tööandja on Lihula vald oma allasutustega.

Lisaks äriühingutele tegutses vallas 3 sihtasutust ning 90 mittetulundusühingut, sealhulgas 23 korteriühikut ja 3 maaparandusühikut.

Tabel 18

Lihula vallas registreeritud äriühingute töötajate arv 2001-2008

Majandusharu	2001.a.		2004.a.		2008.a.	
	Töötajate arv	%	Töötajate arv	%	Töötajate arv	%
Ehitus	40	8,1	40	7,3	63	12,1
Kaubandus	132	26,3	111	20,4	112	21,5
Kommunaalmajandus	24	4,9	20	3,7	17	3,3
Põllumajandus	73	14,4	118	21,7	87	16,7
Teenindus	11	2,2	17	3,1	31	5,9
Transport	45	9,0	52	9,6	23	4,4
Tööstus	164	33,1	169	31,1	179	34,3
Muu	6	1,2	17	3,1	10	1,9
Kokku	495		544		522	

Tabel 19

Äriregistris registreeritud ettevõtted 2003-2010

Ettevõtte liik	2003.a.	2006.a.	2010.a.
Aktsiaseltsid	5	6	6
Osaühingud	54	75	94
Usaldusühingud	-	1	1
Tulundusühikud	2	1	1
Füüsilisest isikust ettevõtjad	130	123	138
Kokku	191	206	240

2.12. Teed, tänavad

Lihula valda läbib riigi põhimaanteedest Tallinn-Risti-Virtsu maantee ja tugimaanteedest Pärnu-Lihula maantee. Kokku on riigiteede pikkus vallas 99,5 km, sellest kõvakattega 51%.

Lihula valla munitsipaalomandis olevaid kohalikke maanteid ja tänavaid on kokku 170,5 km. Kohalikke maanteid on 148,9 km, sealhulgas 11,2 km kõvakattega teed. Lihula linna tänavate kogupikkus on 21,6 km, millest 11,7 km (55%) on kõvakattega. Erateid on kokku 88,6 km, millest 9,6 km osas on sõlmitud teomaniku ja vallavalitsuse vahel tee avaliku kasutamise leping.

Tänavavalgustus on paigaldatud osale Lihula linna tänavatele ning Kirbla ja Tuudi küla kompaktses asustusega osade teedele.

Tabel 20

Lihula valla teed 2010

Teekate	Riigimaanteed (m)	Vallateed ja tänavad (m)	Erateed (m)	Metskonna teed (Riigimetsa majandamise Keskus) (m)	Kokku (m)
Asfaltbetoon	32360	12532	1078	0	45970
Mustkate, bituumen	2025	2186	0	0	4211
Pinnatud kruus	16185	8190	0	0	24375
Killustik	0	0	88	0	88
Kruus	48939	111793	41449	9227	211408
Pinnastee	0	35793	46007	5808	87608
Kokku	99509	170494	88622	15035	373660

2.13. Soojamajandus

Lihula valla ainus kaugküttevõrk, torustike kogupikkusega 3,0 km, asub Lihula linnas ning seda varustab soojusenergiaga Aia 16 katlamaja. Kaugküttevõrguga on ühendatud Ristiku 4, 5, 9, 10, 13 ja Jaama 3 korterelamud, vallamaja, kultuurimaja, lasteaed, Jaama 9 koolimaja ja spordihoone, Tallinna mnt 25 raamatukogu ning muusika- ja kunstikooli hoone. Lihula Aia 16 katlamaja ning kaugküttevõrk on Lihula vallale kuuluva osühingu Lihula Soojus omanduses. Vallavolikogu määrusega on kehtestatud Lihula linna kaugküttepiirkond.

2009.a. rekonstrueeriti Lihula Aia 16 katlamaja, paigaldati 1,8 MW võimsusega rohtsel biomassil (hein, põhk, pilliroog) ja puidujäätmetel töötav katel, ehitati biokütuste ladu, uuendati automaatika-, elektri- ja tuleohutussüsteemid. Seni kasutusel olnud põlevkiviõlil töötav katel säilitati reservkatlana. Tööde maht oli 0,754 miljonit eurot, millest 50% rahastasid Island, Liechtenstein ning Norra Euroopa Majanduspiirkonna finantsmehhanismi (EEA Grants) vahendusel ja 50% OÜ Lihula Soojus (pikaajaline laen). Rekonstrueerimise tulemusel vähenes fossiilsete kütuste hinnatõusu mõju soojusenergia hinnale. Atmosfääri paisatakse senisest ligikaudu 1300 tonni vähem CO₂-te.

Keskküte on kasutusel Kasari ja Tuudi koolimajas, Lihula mõisas ning Lihula Tallinna mnt 37 (SA Lõuna-Läänemaa Tervishoiu- ja Sotsiaalhoolekande Keskus). Kasutatakse kergest kütteõli, Tallinna mnt 37 kütteõli ja kivisütt.

Tabel 21

Soojusenergia hind Lihula linna kaugküttevõrgus 2002-2010

Ajavahemik	Soojusenergia hind €/MWh (ilma käibemaksuta)
01. november 2002 - 31.august 2005	27,48

01. september 2005 - 31. detsember 2006	40,26
01. jaanuar 2007 - 31. detsember 2008	46,66
01. jaanuar 2009 - 31. august 2010	57,71
01. september 2010 -	54,96

2.14. Ühisveevärk ja kanalisatsioon

Ühisveevärgi ja kanalisatsiooniga on varustatud Lihula linn ning Tuudi ja Kirbla küla kompaktsed asustusega osad. Lihula ühisveevärgi- ja kanalisatsiooni sõlmpunktiks on 1997. aastal valminud Lihula puhastusseadmed. Tuudi ja Kirbla küla reoveepuhastid tegutsevad aastast 1998. Vee- ja kanalisatsiooni torustike pikkus Lihulas vastavalt 15,2 ja 18,3 km, Tuudil 1,6 ja 2,8 km ning Kirblas 1,5 ja 1,2 km.

Reoveekogumisalad on kehtestatud Lihula linnas ning Kirbla ja Tuudi külade kompaktsed asustusega osades.

2008 aastal lõpetati edukalt Euroopa Liidu Ühtekuuluvusfondi poolt 90% ulatuses rahastatud projekt „Matsalu alamvesikonna asulate vee- ja kanalisatsioonirajatiste rekonstrueerimine ja laiendamine“, milles osales lisaks Lihula vallale veel 7 Lääne-, Rapla- ja Pärnumaa valda. Lihula valla osas oli mahuks kokku 5,113 miljonit eurot, rekonstrueeriti täielikult Lihula ja Kirbla ühisveevärk ja kanalisatsioon ning Tuudi ühisveevärk, paigaldati joogivee fluori- ja rauasisaldust vähendavad seadmed. Ühtekuuluvusfondi projektist eraldi laiendati 2007 aastal ühisveevärgi ja kanalisatsiooni torustikke Lihula linna vanema asustuse muinsuskaitsealale mahus 121 000 eurot, millest 90% rahastas SA Keskkonnainvesteeringute Keskus.

Alates 2010 aastast tegeleb ühisveevärgi ja kanalisatsiooni ning puhastusseadmete hooldusega Lihula vallas 8 Lääne-, Rapla ja Pärnumaa valla, sealhulgas Lihula valla, omanduses olev AS Matsalu Veevärk keskusega Märjamaal. OÜ Lihula Vesi lõpetas tegevuse.

Tabel 22

Ühisveevärgi- ja kanalisatsiooni rekonstrueerimine ja laiendamine 2006-2008

Rekonstrueeritud ja uued torustikud (km)	Lihula	Tuudi	Kirbla
Vesivarustus	14,611	1,046	1,324
Kanalisatsioon	15,095	-	0,438

Tabel 23

Vee ja kanalisatsiooni hind 2000-2010

Ajavahemik	Vee hind €/m ³ (ilma käibemaksuta)	Kanalisatsiooni hind €/m ³ (ilma käibemaksuta)
01. aprill 2000 - 30. september 2003	0,543	0,543
01. oktoober 2003 - 30. juuni 2008	0,607	0,639
01. juuli 2008 - 30. juuni 2010	0,785	1,094
01. juuli 2010 -	0,943	1,126

2.15. Eelarve

2.15.1. Tulud

Valla eelarve tulude pool moodustub maksudest, omatuludest ning riigi toetustest. 2010.a. moodustasid maksud eelarve tuludest 42,9% (2005.a. 36,9%) ning riigi toetused 48,3 % (2005.a. 55,4%).

Üksikisiku tulumaksu laekumine on Lihula vallas ajavahemikus 2003-2009 suurenenud üle kahe korra. Seejuures on tulumaksu maksumäär langenud 26%-lt (2005 aastani) 21-le% (2008 aastast alates). Kohalikele omavalitsusele laekuv füüsilise isiku maksustatavast tulu osa vähenes alates 01.04.2009.a. 11,93 %-lt 11,4 %-le. Tulumaksu laekumine suurenes aastani 2008, mille järel toimus 2009 aastal majanduskriisist tingitud kiire vähenemine 1,195 miljonilt eurolt 895 000 euroni.

Tabel 24

Eelarve tulud 2003-2010

Kululiik	Aasta (tuhat eurot)							
	2003	2004	2005	2006	2007	2008	2009	2010*
Maksud, sh.	565,38	637,43	723,04	847,02	1029,83	1292,84	991,68	1018,68
<i>Üksikisiku tulumaks**</i>	<i>497,05</i>	<i>551,82</i>	<i>633,56</i>	<i>766,89</i>	<i>946,26</i>	<i>1197,88</i>	<i>899,88</i>	<i>916,27</i>
<i>Maamaks</i>	<i>68,33</i>	<i>85,61</i>	<i>89,48</i>	<i>80,13</i>	<i>83,57</i>	<i>94,96</i>	<i>91,80</i>	<i>102,41</i>
Kaupade ja teenuste müük	58,57	130,33	139,99	133,40	141,13	131,54	121,64	139,22
Materiaalse ja immateriaalse vara müük	3,33	21,53	6,49	2,65	0	4,83	0	63,27
Tulu varalt	1,37	1,23	3,34	6,51	10,92	35,92	32,22	6,96
Toetused, sh.	841,39	1081,56	1085,79	1290,01	1517,07	1598,52	2142,82	1146,93
<i>Riigi toetusfond</i>	<i>279,68</i>	<i>279,29</i>	<i>295,72</i>	<i>339,05</i>	<i>416,51</i>	<i>436,20</i>	<i>311,51</i>	<i>336,75</i>
<i>Eraldised investeeringuteks</i>	<i>72,22</i>	<i>286,32</i>	<i>162,71</i>	<i>312,71</i>	<i>427,78</i>	<i>330,61</i>	<i>1129,14</i>	<i>86,43</i>
<i>Sihtotstarbelised eraldised riigieelarvest</i>	<i>441,59</i>	<i>515,95</i>	<i>627,36</i>	<i>638,25</i>	<i>672,78</i>	<i>831,71</i>	<i>702,17</i>	<i>723,75</i>
Muud laekumised	0	1,49	1,84	2,98	27,67	15,14	20,66	0,85
Kokku	1470,04	1873,57	1960,49	2282,57	2726,62	3078,79	3309,02	2375,91

Statistikaameti andmed, * Lihula Vallavalitsuse andmed

Maksulaekumiste märgatavale suurenemisele vaatamata jäävad Lihula vallas tulumaksu laekumine ühe elaniku kohta ning valla elanike keskmine töötasu alla Lääne maakonna ja riigi keskmistele. 2009.a. laekus Lihula vallas ühe elaniku kohta üksikisiku tulumaksu 336,75 eurot, mis moodustas 80,57% maakonna keskmisest ning 71,19% Eesti keskmisest. Lihula valla elanikust palgatöötaja 2009 aasta keskmine brutotulu kuus oli 650,05 eurot (92,64 % maakonna keskmisest ja 84,35% riigi keskmisest).

Maamaksu laekumise tõus 2003 aasta 68 000 eurolt aastaks 102 000 euroni 2010 aastal on seotud maamaksu määrade tõstmisega vallavolikogu poolt 2,2%-lt kuni 2,5%-ni üldise maamaksu määra osas ning põllumajanduslikus kasutuses olev maa osas 0,8%-lt 2,0%-ni. Maa maksustamishind alates 2001 aastast muutunud ei ole. 53% valla territooriumist ehk looduskaitse alused sihtkaitse- ja piiranguvööndid, on kas täielikult või osaliselt maamaksust vabastatud. Looduskaitsealuse maa maamaksuvabastused moodustasid 2010 aastal kokku 59 000 eurot.

Tabel 25

Üksikisiku tulumaksu laekumine ühe elaniku kohta 2003-2009

Aasta	Lihula vald (eurot aastas)	% Läänemaa keskmisest	Läänemaa (eurot aastas)	% Eesti keskmisest	Eesti (eurot aastas)
2003	177,16	85,95	206,12	76,59	231,30
2004	198,70	82,49	240,88	75,77	262,23
2005	228,23	83,83	272,26	75,59	301,92

2006	278,97	82,16	339,56	74,93	372,29
2007	348,38	80,71	431,66	74,26	469,11
2008	446,61	89,56	498,70	81,57	547,53
2009	336,75	80,57	417,98	71,19	473,01

Statistikaameti andmed

Tabel 26

Palgatöötaja kuu keskmine brutotulu 2003-2009

Aasta	Brutotulu saajate arv	Lihula vald (eurot)	% Läänemaa keskmisest	Läänemaa (eurot)	% Eesti keskmisest	Eesti (eurot)
2003	914	323,52	89,45	361,68	79,43	407,31
2004	948	355,22	88,87	399,70	80,17	443,10
2005	1044	398,74	87,47	455,88	79,47	501,77
2006	1057	480,94	89,00	540,37	82,62	582,11
2007	1056	579,36	87,75	660,21	82,21	704,75
2008	1052	673,56	90,12	747,45	83,61	805,61
2009	940	650,05	92,64	701,69	84,36	770,58

Statistikaameti andmed

Kaupade ja teenuste müük on püsinud 128 000 - 141 000 euro vahemikus. Põhiosa osutatavatest teenustest on haridusteenused (üldharidusteenus teistele valdadele, Lihula Muusika- ja Kunstikooli tasud, Lihula Lasteaia tasud) 102 000 - 115 000 eurot, lisaks Lihula Kultuurikeskuse poolt osutatavad teenused, üüritasud.

Riigitoetuste osa valla eelarves on olnud viimasel 5 aastal väga kõikumise seoses suurte investeeringutega, mida rahastati Euroopa Liidu tõukefondidest ja/või riigieelarvest. 2005-2007 aastal Lihula Muusika- ja Kunstikooli ning raamatukogu hoone kapitaalremont; Lihula, Kirbla ja Tuudi ühisveevärgi- ja kanalisatsiooni rekonstrueerimine 2007-2008; Lihula lasteaia rekonstrueerimine 2008-2009.a. Riigi toetusfondi ja sihtotstarbelised eraldised valla eelarvesse tõusid kuni aastani 2008. 2009 aastal toimus majanduskriisist tingitud eelarvekärbete tõttu riigi toetussummade järsk langus 1,265 miljonilt eurolt 1,016 miljoni euroni.

2.15.2. Kulud

Vallaelarve suurimaks kuluartikliks on haridus 57,6% 2010 aastal (2005.a. 54,18%, järgnevad kultuur ja vaba aeg 16,5%-ga (2005.a. 16,4), üldised valitsussektori teenused 12,5 (2005.a. 11,9.a. ning sotsiaalne kaitse 6,8 %-ga (2005.a. 7,3%). Hariduse väga suur osa vallaelarvest on tingitud sellest, et Lihula on piirkondlikuks hariduskeskuseks - Lihulas tegutsevad gümnaasium, lasteaed ning huvikool.

Tabel 27

Eelarve kulud 2003-2010

Kululiik	Aasta (tuhat eurot)							
	2003	2004	2005	2006	2007	2008	2009	2010*
Üldised valitsussektori teenused	138,25	209,90	215,84	238,39	323,69	383,90	331,99	264,24
Avalik kord ja julgeolek	0	0	0	0	0,61	1,28	1,50	0
Majandus	83,99	97,23	101,98	166,12	177,32	372,73	158,62	77,56
Keskonnakaitse	11,76	4,33	4,94	5,75	5,80	12,11	5,45	5,40
Elamu- ja kommunaalmajandus	23,74	47,58	51,03	48,17	201,88	98,00	187,95	48,43

Tervishoid	33,48	33,11	26,29	11,30	12,94	13,98	0	0
Vaba aeg, kultuur	229,97	321,39	295,79	685,84	600,09	484,84	396,29	342,22
Haridus	796,63	990,23	979,18	1138,57	1287,66	1507,74	2645,97	1195,21
Sotsiaalne kaitse	109,25	100,25	132,37	136,18	112,35	140,96	144,30	140,57
Kokku	1427,07	1804,02	1807,42	2430,32	2722,34	3015,54	3872,07	2073,63

Statistikaameti andmed, * Lihula Vallavalitsuse andmed

Kulude struktuur 2006-2009.a. on väga kõikov seoses erakorraliselt suurte investeeringutega haridusse (Lihula Lasteaed, Lihula Gümnaasium), kultuuri (Lihula Muusika- ja Kunstikooli ning raamatukogu hoone) ning elamu- ja kommunaalmajandusse (Lihula, Tuudi, Kirbla ühisveevärk- ja kanalisatsioon).

Vaatamata sellele, et põhiline osa investeeringutest tehti Euroopa Liidu tõukefondide poolt, tuli valla eelarvest tasuta investeeringutest omaosalus sõltuvat investeeringust 10-25% mahust. 2003-2008.a. toetati valla sihtasutust Lõuna-Läänemaa Tervishoiu ja Sotsiaalhoolekande Keskus.

Investeeringutest tulenevalt kasvas valla võlakoormus järsult alates 2006 aastast, ulatudes 78,2%-ni 2009 aastal. Lihula valla poolt võetud laenu tagasimakseid tuleb teha aastani 2018. Lisaks tasutakse vallaeelarvest SA Lihula Vara poolt Lihula Gümnaasiumi hoonete remondi kulude katteks võetud pikaajalist (aastani 2026) laenu.

2008 alanud majanduskriis on oluliselt vähendanud valla eelarve mahtu. Eelarvet on muutnud järjest pingelisemaks pidev elektri, kütuste ja soojusenergia hinnatõus. 2009 aasta 01. juulist suurenes käibemaks 18%-st 20%-le.

Suurest võlakoormusest ning tulude vähenemisest tulenevalt on valla eelarve alates 2009 aastast väga pingeline ning võimalused investeeringuteks 2011-2016 aastal väga piiratud.

Tabel 28

Võlakoormus 2003-2010

Aasta	2003	2004	2005	2006	2007	2008	2009	2010
Võlakohustused kokku (tuhat eurot)	412,6	351,4	341,8	695,2	1178,5	1246,9	1652,1	1490,0*
Puhastatud eelarve (tuhat eurot)	1337,8	1501,0	1689,5	1887,8	2204,3	2605,7	2112,7	2289,5*
Võlakoormus (%)	30,8	23,4	20,2	36,8	53,5	47,9	78,2	65,1*

Statistikaameti andmed (Lihula Vallavalitsuse ja SA Lihula Vara laenud), * Lihula Vallavalitsuse andmed (esialgsed)

Tabel 29

Laenu tagasimaksed vallaeelarvest 2010-2018 (tuhat eurot)

Aasta	2010	2011	2012	2013	2014	2015	2016	2017	2018	Kokku
Laenu tagasimakse (põhiosa ja intress kokku)	161,6	204,4	259,5	239,9	196,7	191,0	185,5	119,8	45,3	1603,7

Lihula Vallavalitsuse andmed seisuga 31.12.2010.a. (Lihula Vallavalitsuse ja SA Lihula Vara laenud)

3. TUGEVUSED, VÕIMALUSED, PUUDUSED, OHUD

3.1. Tugevused, arenguvõimalused

3.1.1. Väljakujunenud keskus

Lihula linn on kogu Lõuna-Läänemaa s.o. Lihula ja Hanila vald ja Martna valla lõunaosa ning Pärnumaa Koonga valla lääne- ja Varbla valla põhjaosa, kokku ligikaudu 6000 elanikku, majandus-, haridus- ja kultuurikeskuseks. Olles olnud pikaajaliselt territoriaalselt küllaltki suure ning mõneti eraldiasuva piirkonna keskuseks, on Lihula linna majandus ning tehniline infrastruktuur võrdlemisi mitmekülgne.

Esindatud on kerge-, toiduainete-, metalli- ja ehitusmaterjalidetööstus, erineva suunitlusega kaubandus- ja teenindusettevõtted.

Lihula linn on omapärase, XIX sajandi lõpust pärineva südamikuga kompaktnel väikelinn ning eristub sellega enamikust teistest omataolistest Eestis. Lisavõimalusi linna kui turismiobjekti ja kultuurikeskuse tutvustamiseks annab Lihula linnusemägi oma varemete, mõisa ning laululavaga. Lihulas asuvad põhilised igapäevateenused on enamikule valla elanikele suhteliselt hästi kättesaadavad.

3.1.2. Matsalu rahvuspark. Puhas, inimtegevusest vähe mõjutatud looduskeskkond. Omanäolised maastikud.

Lihula vallas asub ligikaudu pool Euroopa ühest tähtsamast kaitsealusest märgalast - Matsalu rahvuspargist. Matsalu on hästi tuntud nii Eestis kui ka väljaspool Eestit ja annab hea võimaluse Lihula valla eristamiseks teistest Eesti valdadest ning Lihula valla tutvustamiseks. Vallas asub rahvuspargi keskus Penijõe mõisas ning enamik rahvuspargi ning valla kaitsealade haldamiseks vajalikust infrastruktuurist ja töökohtadest.

Valla looduslik ilme on mitmekesine. Matsalu lahe roostikest, rannakarja- ja heinamaadest, puisniitudest ja Kasari jõest ja selle luhaheinamaadest Lihula raba, Poanse loopealsete ning Kunila ja Rumba kandi metsadeni.

Vallas puuduvad suured keskkonda saastavad tööstusettevõtted. Intensiivse põllumajandusliku tootmisega kaasnev loodusreostus on oluliselt vähenenud. Suured alad on inimtegevusest peaaegu puutumata või sellest vähe mõjutatud. Puhas õhk ja vesi, rahu, vaikus ning hõre inimasustus on muutumas üha väärtuslikumaks varaks.

Suured põllumajanduslikult väheväärtuslikud maa-alad koos sellel kasvava võsa ning võimalike energiataimede istandikega ning Matsalu lahe roostikud koos Kasari jõe luhaheinamaadega kujutavad tulevikus endast arvestatavat kohalikku energeetilist ressursi. Matsalu roostikud on olnud läbi aegade kohaliku eripärase ehitusmaterjali allikaks.

Matsalu rahvuspark on läbi aegade toonud Lihula valda püsivalt elama kõrgharidusega aktiivseid inimesi. Omapärase kandi kuulsus, mis on osalt Matsalu nimega seotud, on toonud valda rea nimekaid suveelanikke ning mõjub aktiviseerivalt kohalikele kinnisvaraturule.

3.1.3. Lihula valla geograafiline asend.

Lihula asub Lääne-Eesti, Saaremaa, Hiiumaa, Läänemaa ja Pärnumaa lääneosa geograafilises keskpunktis. Valda läbib Saaremaale suunduv Tallinn-Virtsu maantee, mis on üks riigi tugimaanteedest, jagades valla kahte võrdsesse ossa. Tallinn-Virtsu maantee ääres paiknevad kõik valla suuremad asulad: Lihula, Tuudi, Kirbla. Tee vahetus läheduses elab kokku ligikaudu 70-75% valla elanikest. Lihula valda läbib ka Pärnu-Haapsalu maantee. Ajaliselt asub Lihula Tallinnast kuni 1,5 tunni autosõidu kaugusel, Haapsalust ja Pärnust 45 minuti autosõidu kaugusel.

Tallinn-Virtsu maantee kasutusintensiivsus ning koos sellega Lihula valla arenguvõimalused suureneksid Saaremaa süvasadama ning Suure Väina silla rajamise korral. Tallinn-Virtsu maantee on üks riigi peamised turismimarsruute asudes Eesti pealinna kui riigi suurima turismimagneti ja Saaremaa vahel.

Lihula vald on mereäärne vald. Vallas asub 5 väikest paadisadamat. Vaatamata rannikualal kehtivatele Matsalu rahvuspargi kaitseerõimist tulenevatele piirangutele, on mereäärsus eeliseks võrreldes naabervaldadega, kellel väljapääs merele puudub. Lähim sadam, Hanila vallas asuv Virtsu sadam on Lihulast 25 km kaugusel. Virtsu sadama tähtsus valla jaoks suureneb koos sadama arenguga mitmekülgsuse suunas.

3.1.4. Territoriaalne terviklikkus

Lihula vald koos Lihula linnaga on selgelt välja kujunenud kohalik keskus-tagamaa süsteem ning toimunud sellisel kujul enam-vähem muutumatult teadaolevalt viimased 800 aastat. Lihula linn asub valla geograafilises tsentris ning kohalike tähtsamate teede ristumiskohas. Valla asulate võrk e. asustussüsteem on püsinud pikka aega samahästi kui muutumatuna. Seda ei ole oluliselt mõjutanud ei XIX-XX sajandi raudteede ehitamine ega põllumajanduslike kollektiivmajandite ajastu aastatel 1949-1991.

3.1.5. Maa- ja loodusvarad.

Lihula valda jäävad osaliselt Lihula raba turbavarud ning Kasari ja Rumba kandi savileiukohad. Olulised tööandjad Lihula valla elanike jaoks on ka Hanila vallas asuv Kurevere ehitusdolomiidi kaevandus ja Kullamaa ja Martna vallas asuv Laiküla turbaraba.

3.1.6. Inimesed, ettevõtted ja mittetulundusühingud.

Vallas, sealhulgas ka Lihula linnas, puudub domineeriv ettevõtte või majandusharu, mis muudab valla majanduse tervikuna paindlikumaks ning vähendab ühe või teise ettevõtte või majandusharu ebaõnnest tingitud kahjulikku mõju kogu vallale.

Peaaegu kõik Lihula valla suuremad ettevõtted ning nende omanikud on kohaliku taustaga, sellest tulenevalt on viimaste jaoks piirkonna käekäik üsnagi oluline. Võrdlemisi arvukalt on esindatud väikefirmad ning füüsilisest isikust ettevõtjad, kelle tegevusalade ring on üsna lai.

Arvukas, eri eesmärkidega mittetulundusühingute ning mitteformaalsete ühenduste kooslus nii Lihula linnas kui ka väljaspool Lihulat.

3.1.7. Turvalisus. Rahu ja vaikus.

Lihula vald, sealhulgas Lihula linn, asub piisavalt kaugel suurematest linnadest, et olla väikese kuritegevusega kant. Vallas ei asu ühtegi tiheasustusega suvituspiirkonda, mis oleks täiendavaks turvalisuse riskiks. Matsalu rahvusparki kaitse-eeskirjad vähendavad oluliselt ehitustegevuse alast ja puhkemajanduslikku survet valla rannaladele.

Enamik valla küladest on hajakülad ja asustus on hõre, millest tulenevalt rohkesti suhteliselt eraldiasuvaid ning rahu ja vaikust pakkuvaid maamaju ja talusid.

3.2. Nõrkused, ohud

3.2.1. Väike elanike arv, ebaühtlane ja hõre asustus. Valla ulatuslik territoorium.

Lihula valla rahvastiku tihedus on 7 inimest ühel ruutkilomeetril, mis on tunduvalt alla Eesti keskmist ehk 30-33 inimest ühel ruutkilomeetril. Lihula vald on pindalalt Läänemaa suurim ning üks suurematest Eestis. Külade kaugus vallakeskusest Lihulast on kuni 20-25 km. Hõredast asustusest ning valla eri osade üksteisest eraldatusest tingituna on kohalike, enamikus kruusakattega teede kogupikkus võrrelduna elanike arvuga väga suur. Lihula vallas puuduvad arvestatavad kruusa- ja liivavarud. Samal ajal on kruusakattega valla- ja erateed suures osas halvas seisukorras. Osa riigi kohalikke maanteid ei ole valmis liikluskoormuse järsuks tõusuks suvel või ei suuda vastu võtta turismiga seotud liiklust.

Puudusest tingitud ohud:

- Kohalike riigiteede seisukorra halvenemine, valla- ja erateede lagunemine tingituna investeringute vähesusest teede hoolduseks ja remondiks.
- Valla äärepääsude, s.o. Tallinn-Virtsu maanteest eemal asuvate külade, töajalistest inimestest tühjenemine, lisaks seal tegevuse lõpetamine ettevõtete ja talunike poolt tingituna halbadest liiklusoludest ning liiga suurest liiklemisest minevast ajast koos järgneva sotsiaalse infrastruktuuri (koolid, raamatukogud jt.) kokkulangemisega.
- Valla loodusvarades peituvate ja teiste, sealhulgas turismialaste võimaluste kasutamata jätmise.

3.2.2. Tööpuudus, igapäevane tööalane ränne

Järsud ümberkorraldused ja langus põllumajanduses koos suurte muutustega Lihula linna majanduse struktuuris 1990-datel aastatel põhjustasid vallas olulisi muutusi tööhõives. Viimastel aastatel on sarnaselt ülejäänud Eestiga kasvanud tööpuudus. Igapäevane ja perioodiline tööalane ränne on järjekindlalt suurenenud alates 1990-date aastate algusest. Väljaspool valda on töö leidnud üle 1/3 Lihula valla töötavatest elanikest.

Puudusest tingitud ohud:

- Sotsiaalsete probleemide suurenemine ja kuhjumine, perede lagunemine, kuritegevuse, sealhulgas noorte kuritegevuse suurenemine.
- Tööealiste inimeste väljaränd. Valla äärealade täielik inimestest tühjenemine.
- Pensionäride ja sotsiaalselt vähevõimekate elanike osakaalu tõus valla rahvastikus.

- Igapäevase ja perioodiline tööalase rände intensiivistumine.
- Valla eelarvetulude vähenemine.

3.2.3. Vallaelanike väikesed sissetulekud. Kohaliku turu väike maht.

Lihula valla elanike keskmine kuutöötasu on ligikaudu 1/5 väiksem kui Eesti keskmine. Valla elanike väikesed sissetulekud koos vähese elanike arvuga tingivad kohaliku turu piiratud mahu, mis mõjub pärssivalt valla majanduse arengule ning sunnib kõiki kohalikke ettevõtteid lootma väljastpoolt valda tulevatele klientidele, tellimustele ja investeeringutele.

Kohaliku turu väiksus ei võimalda ettevõtetel areneda ning suurendab olemasolevate kaubandus- ja teenindusfirmade kulusid. Pakutavate teenuste ja kaupade hulk jääb piiratuks, piirdudes esmavajalikuga. Valla ettevõtted on Eesti mõistes kõige enam ehk keskmise suurusega või väikeettevõtted, mistõttu on nende investeerimisvõimalused väga piiratud.

Puudusest tingitud ohud:

- Sotsiaalsete probleemide suurenemine, inimeste ületöötamine, valla elanikkonnas püsiva stressiseisundi tekkimine, perekonna väärtustatuse vähenemine noorte seas.
- Tööturul konkurentsivõimetute inimeste arvu suurenemine valla elanikkonnas.
- Tööealiste inimeste väljaränd, igapäevase ja perioodiline tööalase rände intensiivistumine.
- Valla eelarve tulubaasi nõrgenemine, vallal puuduvad vahendid investeeringuteks. Vallaeelarve sotsiaaltoetuste osa suurenemine.
- Kultuurielu ning vallaelanike omaalgatuse taandareng tingituna inimeste sissetulekute vähesusest ning vallaeelarve piiratud võimalustest.
- Kaubanduse ja teeninduse taandareng.

3.2.4. Loodus- ja muinsuskaitsepiirangud

Matsalu rahvuspargi ja teiste kaitse- ja hoiualade kaitsereežiimist tulenevad piirangud hõlmavad üle 50% valla territooriumist, sealhulgas majandustegevuse piirangualad e. sihtkaitsevööndid 15%. Valla olulisimaid maavarasid turvast ja savi ei saa lähemas tulevikus kasutada keskkonnanakaitsetel kaalutlustel.

Lihula linna vanema asustuse muinsuskaitseala nõuded muudavad kulukamaks ehitustööd Lihula linnas.

Puudusest tingitud ohud:

- Matsalu lahe ranniku ja Kasari jõe luha omapäraste maastike kadumine. Linnukahjustuste, majandustegevuse piirangute mõjul lõpetatakse kohalike elanike poolt maastike kujunemise ja püsimise aluseks olnud põllumajanduslik tegevus looduskaitsealal ning see tähendaks ühe Lihula valla arengueelduse kadumist. Oluliselt saaks takistatud ülejäänud vallas põllumajandustegevus võsastunud rannikualadelt sisemaale suunduvate linnuparvede rüüstete läbi.
- Töökohtade arvu vähenemine põllu- ja puhkemajanduses ning turba tootmisega seotud kohalikes ettevõtetes. Rahvuspargi elanike sissetulekute vähenemine.
- Tööealiste inimeste väljaränd, igapäevase ja perioodiline tööalase rände intensiivistumine.
- Lihula linna ajaloolise keskuse välisilme halvenemine. Veevärgi- ja kanalisatsiooni ning kütetorustike ehitamisega seotud kulutuste tõus.

3.2.5. Tehnilise infrastruktuuri tarbijate väike arv.

Valla tehnilise infrastruktuuri e. ühisveevärgi- ja kanalisatsiooni, kaugküttevõrgu tarbijate väikesest arvust tingituna on kommunaalteenuste hinnad kõrgemad kui lähemates linnades. Tehnilisse infrastruktuuri tehtavad investeeringud on väga pika tasuvusajaga.

Puudusest tingitud ohud:

- Elanike ja ettevõtete lahkumine vallast.
- Tehnilise infrastruktuuri arengu seiskumine, investeeringute vähesust tingitud infrastruktuuri lagunemine.
- Täiendav koormus vallaeelarvele.

3.2.6. Ettevõtlike inimeste ja oskustööjõu vähesus. Olemasolevate suur koormatus.

Lihula vald on olnud pärast Teist maailmasõda väljarännu alaks, lahkujaks olid enamasti nooremad,

ettevõtlikumad, samuti juhiomadustega inimesed. Intensiivseim oli väljaränd 1960-1970-datel aastatel. Märkatav elanikkonna vähenemine on aset leidnud peale 2000 aastat. Lisaks mõjusid 1990-date aastate rasked tagasilöögid põllumajanduses ning järsud muudatused Lihula linna majanduse struktuuris osale valla elanikele rüsuvalt. Kohalikud ettevõtted, mittetulundusühingud ning muud kohalikud ühiskondlikud organisatsioonid tuginevad osalt vaid vähestel võtmeisikutel.

Puudusest tingitud ohud:

- Valla arengueeldused jäävad kasutamata.
- Ettevõtetus ei saa areneda oskustöölise ja juhtide puuduse tõttu.
- Erinevate mittetulunduslike ja elanikkonna omaalgatuslike organisatsioonide nõrk järjepidevus.
- Ettevõtlike ja/või kogukonna liidriteks olevate inimeste vaimne kurnatus ning läbipõlemine.

3.2.7. Kvaliteetse elamispinna vähesus.

Peale 1991. aastat ei ole Lihula valda ehitatud ühtegi uut korterit. Valla elamispiind tervikuna on maamajade arvu vähenemise ja osade Lihula linnast väljaspool asuvate kortermajade amortiseerumise tõttu vähenenud. Valla omanduses olev elamispiind vajab suuremas osas renoveerimist ning energiasäästlikumaks muutmist.

Puudusest tingitud ohud:

- Kvaliteetse elamispinna vähesusest tingituna on võimalused uute inimeste tulekuks valda väikesed.
- Kohalikel ettevõtetel ja omavalitsusasutustel on suured raskused töötajate leidmisel ning sellest tulenevalt väiksemad võimalused arenguks.

3.2.8. Sotsiaalselt vähevõimekate suur arv.

Tööjõu oskuste osas vähenõudlike töökohtade arvu vähenemine on põhjustanud püsivalt töötute ja juhuslike sissetulekutega inimeste rühma väljakujunemise. Pikk tööpuuduse periood on tihti halvasti mõjunud mainitud rühma kuuluvate inimeste tööoskustele ja -taatele.

Puudusest tingitud ohud:

- Osa valla piirkondade, sealhulgas endiste põllumajanduslike suurmajandite poolt enne 1991 aastat rajatud elamuasumite sotsiaalse ja elukeskkonna halvenemine.
- Sotsiaalsete probleemide kuhjumine, töötava elanikkonna väljaränd probleemsetest asumitest.
- Kuritegevuse kasv.

3.2.9. Lihula linn on väike keskus.

Tehnilise, eriti info- ja kommunikatsioonitehnoloogia, arengu tulemusel väheneb järjest erinevate infrastruktuuri ja ka muude ettevõtete ning riigiasutuste vajadus väiksemate territoriaalsete allüksuste järele.

Puudusest tingitud ohud:

- Vallas pakutavate teenuste nimetuste arvu vähenemine.
- Töökohtade arvu vähenemine.
- Tehnilised uuendused rakenduvad vallas, eriti väljaspool Lihula linna, olulise ajanihkega võrreldes suuremate keskustega.
- Riigiasutuste, infrastruktuuri-ettevõtete allüksuste kaugenemine, suuremad kulud asjaajamisel. Transpordikulude kasv.

4. ARENGU EESMÄRK

4.1. Lihula valla arengu peaesmärk ehk visioon

Lihula vald on Eestis ja ka mujal maailmas heast küljest tuntud paik, kus elavad elujaatava suhtumisega koostööaltid inimesed, kus on mõnus elada, töötada ja puhata, väljast tulijal palju huvitavat vaadata ning teha.

Lihula vallavolikogu, -valitsuse ning teiste vallaasutuste tegevuse eesmärgiks on tagada kõigile valla elanikele tasakaalustatud, toimiv ning säästvalt ja jätkusuutlikult arenev elukeskkond, kus on:

- tagatud elanike põhiseaduslike õiguste ja kohustuste täitmine;

- laialdased võimalused eneseteostuseks ja puhkuseks;
- puhas looduskeskkond;
- arenenud infrastruktuur, mis võimaldab suhelda nii naabri kui ka maailmaga;
- turvaline olustik, kus keegi ei ole ahistatud või tõrjutud ei ühiskonna ega teiste inimeste poolt ning kus tänasel põlvkonnal on võimalus saavutada oma eesmärgid kahjustamata tulevaste põlvkondade võimalusi saavutada omi.

4.2. Pikaajalised eesmärgid

Lihula valla tegevuse põhimõtteks on kasutades ära valla tugevusi ning arengueeldusi vähendada nõrkuste mõju ning vältida negatiivseid arengusuundumusi. Alljärgnevate pikemaajaliste ehk strateegiliste eesmärkide ajaline kestus ületab käesolevas arengukavas määratletud tegevuskava perioodi.

4.2.1. Asustuse säilimine

Säilitada ajalooliselt väljakujunenud valla asustus- ja teedevõrk ning maakasutuse struktuur. Võimalikult vältida haritava maa ning loodusliku rohumaa vähenemist.

4.2.2. Valla elanike arvu suurenemine ning rahvastikualaste näitajate paranemine.

Arvestades Eestit ja Läänemaad iseloomustavaid rahvastiku näitajaid on väga hea tulemus Lihula valla 2000-aastaste alguse rahvaarvu, 3000 elanikku, taastamine pikemas perspektiivis. Oluline on tasakaalustatud ja rahvastiku taastootmist tagava rahvastiku soolis-vanuselise koosseisu saavutamine ja säilitamine.

4.2.3. Tööpuuduse vähenemine

Valla tööpuudusealased näitajad ei tohi langeda allapoole Eesti keskmist. Igapäevasest ja lühemaajalisest tööalasest rändest, suunaga vallast välja ning kaugemale kui 25-30 km hõlmatud valla elanikest töötajate osakaal ei ületa 1/3 töötavast elanikkonnast.

4.2.4. Elanike sissetulekute suurenemine

Valla elanike sissetulekud ühe inimese kohta peavad tõusma Eesti keskmise tasemeni. Vähenema peab miinimumtöötasu saavate töötajate osatähtsus.

4.2.5. Elamiskulude vähenemine

Valla elanike igapäevased kulutused eluruumile, küttele, ühisveevärgile- ja kanalisatsioonile, haridusele, kultuurile, transpordile ning muudele teenustele hoida konkurentsivõimelised võrrelduna lähimate maakonnakeskustega.

4.2.6. Tootmiskulude vähenemine

Tehnilise infrastruktuuriga ning majandustegevusega seotud püsikulud elanike ja ettevõtete jaoks hoida konkurentsivõimelised võrrelduna lähimate maakonnakeskustega.

4.2.7. Valla eelarve tulude suurenemine ja kulude vähendamine

Valla eelarve tulude poole kasvuga peab kaasnema valla tehnilise ja sotsiaalse infrastruktuuri objektide võrgu haldamise ning valla valitsemisega seotud kulude optimeerimine.

4.3. Eesmärkide saavutamise hindamine

Eeltoodud eesmärkide saavutamisest ning seotud ülesannete täitmisest või mittetäitmisest annavad tunnistust Lihula valda iseloomustavad alljärgnevad näitajad:

- Elanike arv, ränne, sündivus.
- Rahvastiku soolis-vanuseline koosseis.
- Tulumaksu laekumine, vallaelanike sissetulekud, keskmine töötasu.
- Kütte ja ühisveevärgi- ja kanalisatsiooni hinnad.
- Kohalike ettevõtete arv, ettevõtete töötajate arv, tööhõive struktuur ja muud majanduse statistilised näitajad, kinnisvara hinnad ja tehingute arv.
- Ehitus- ja ehitiste kasutuslubade arv.

- Maakasutus, põllumajandusstatistika.
- Tööhõive näitajad, töökohtade arv.
- Sotsiaaltoetused, toetuste struktuur, sotsiaalteenuste osutamise statistika.
- Valla eelarve, investeeringud.
- Õpilaste arv koolides.

5. PIKAAJALISED ÜLESANDED

Arvestades arengukava punktis 3 loetletud valla tugevusi ja arengueeldusi ning nõrkuseid ja võimalikke ohte ning põhilisi valla ülesandeid oleksid Lihula vallavolikogu, -valitsuse ja selle allasutuste ees seisvad pikaajalised ehk strateegilised ülesanded alljärgnevad:

5.1. Muuta Lihula linn tugevaks Lõuna-Läänemaa keskuseks

5.1.1. Suurendada Lihula kui Lõuna-Läänemaa majanduskeskuse mõju. Arendada Lihula linna tehnilist infrastruktuuri, luues eeldusi olemasolevate ettevõtete tegevuse laienemiseks kohapeal ning uute ettevõtete asutamiseks. Tänu olemasolevale infrastruktuurile, transpordigeograafilisele asendile, eripalgelistele ettevõtetele ja Lõuna-Läänemaa suurimale elanike arvule on Lihula linnas enim võimalusi uute töökohtade loomiseks.

5.1.2. Suurendada Lihula kui Lõuna-Läänemaa haridus- ja kultuurikeskuse mõju naabervaldadele. Lihula kui Lõuna-Läänemaa keskuse tugevuse suurendamiseks tuleb:

5.1.2.1. jätkata Lihulas keskhariduse andmist ning tõsta selle kvaliteeti kaasates naaberomavalitsusi. Muuta Lõuna-Läänemaal antav keskharidus enamaks kui Eesti keskmise maagümnaasiumi poolt antav haridus, arendades esimeses järjekorras looduse- ja keskkonnateaduste suunda;

5.1.2.2. tugevdada Lihulat kui Lõuna-Läänemaa kultuurikeskust, kasutades ära Lihula kultuurimaja, Lihula mõisa ja linnusemäe võimalusi;

5.1.2.3. säilitada Lihula kui Lõuna-Läänemaa tervishoiu- ja hoolekandekeskus;

5.1.2.4. parandada Lihula välisilmet ning tõsta kogu valla turismialase infrastruktuuri taset,

5.1.2.5. leida Lihulale oma "kaubamärk", mis teda eristaks selgelt teistest Eesti valdadest ja linnadest;

5.1.2.6. luua Lihulale iseloomulikud traditsioonilised aastapäevad, mis oleksid laiemalt tuntud.

5.1.3. Lihula linn peab suutma kompenseerida Lõuna-Läänemaa sotsiaalse infrastruktuuriobjektide võrgu hõrenemise. Lihula linnas pakutavad erinevad teenused ning linnas asuvad töökohad peavad olema hästi kättesaadavad valdavale enamikule Lõuna-Läänemaa elanikkonnast.

5.2. Mitmekesisendada valla majandust

5.2.1. Valmistada ette tootmis- ja laomajanduse ning äri sihtotstarbega krunte. Koostada võimalike tootmis- ja äripiirkondade detailplaneeringud. Varustada olemasolevad ja võimalikud loodavad uued tootmis- ja laomajanduse sihtotstarbega krundid kvaliteetse ühisveevärgi- ja kanalisatsiooniga ning teiste tehnovõrkudega, eesmärgiga luua paremad tingimused kohalike ettevõtete arenguks ja konkurentsivõime tõstmiseks ning tuua valda uusi ettevõtteid.

5.2.2. Võtta senisest enam kasutusele kohalikud taastuvad kütused - rohtne biomass (hein, põhk, pilliroog) ja väheväärtuslik puit. Luua vallas eeldused kohalikele biokütustele tugineva energeetika arenguks, milline oleks täiendavaks sissetulekuallikaks kohalikele talunikele ja ettevõtetele, looks töökohti vähe kvalifitseeritud tööjõule, oleks odava soojusenergia allikaks ning varustaks Lihula linna kaugküttevõrgu katlamaja kohalike biokütustega ja suurendaks raha hulka kohalikul turul.

5.2.3. Laiendada kohalike taastuvaid biokütuseid kasutaval Lihula Aia 16 katlamajal põhinevat Lihula linna kaugküttevõrku.

5.2.4. Kujundada koostöös naabervaldadega ja vastavate riigiasutustega Matsalu rahvuspargist ja selle mõjupiirkonnast ühtse turismiruumina tunnustatud Matsalu turismi- ja puhkepiirkond. Investeerida jätkuvalt turismialasesse infrastruktuuri. Kujundada piirkondlikuks turismi- ja puhkemajanduse keskkohaks Lihula mõis ja linnusemägi. Tuua enam esile ja muuta paremini kättesaadavaks üks valla olulisimaid eeliseid - inimtegevusest vähemõjutatud loodus; soodustada majanduse mitmekesisustumist maal ning luua võimalused kohalikele taludele lississetulekuteks; vähendada turistide negatiivset mõju loodusele.

5.2.5. Võtta senisest enam kasutusele kohalikud loodus- ja maavarad, sealhulgas piirkonnale eriomane pilliroog. Suuremate kohalike maavarade - turvas ja savi - maardlate või leiukohatade kasutuselevõtmine on võimalik kaugemas tulevikus peale põhjalikke keskkonnauuringuid.

5.3. Vähendada valla ulatuslikust territooriumist tingitud negatiivset mõju. Tuua vallakeskus küladele ajaliselt lähemale. Viia Lihula vald muule maailmale ligemale

5.3.1. Parandada kohalike teede kvaliteeti. Saavutada, et valla jaoks olulised riigi kohalikud maanteed ning Lihula, Kirbla, Tuudi ning teiste valla asulate tihedalt hoonestatud osade teed ja tänavad varustataks kõvakattega, eesmärgiga tuua valla külad Lihulale ajaliselt lähemale, viia kohalik teedevõrk vastavusse suurenenud liikluskooormusega, võimaldada mugavam juurdepääs valla vaatamisväärsustele ning leevendada kruusa ja liiva nappusest vallas tulenevat kohalike teede lagunemise ohtu.

5.3.2. Tagada valla territooriumil ühistranspordisüsteemi püsimine ja edasine areng.

5.3.3. Teabe vaba ja kiire levik. Vähendada aega, mis kulub vallaelanikel asjaajamisele ning neile vajaliku teabe leidmiseks ning tagada juurdepääs teabele kogu valla territooriumil, selleks:

5.3.3.1. tagada valla raamatukogudes tasuta Interneti kasutamise võimalus;

5.3.3.2. kogu valda käsitlev ja kõigi allasutuste tegevust puudutav ning avalikuks levitamiseks kuuluv teave on kättesaadav Interneti vahendusel.

5.3.4. Aidata kaasa kogu valla territooriumil Eestis konkurentsivõimelise hinnaga Interneti püsiühendusega liitumisvõimaluste loomisele, eesmärgiga anda valla elanikele lisavõimalusi töö leidmiseks elukohta vahetamata, luua eeldusi kohaliku ettevõtluse arenguks ning tõsta Lihula kui elamispaiga konkurentsivõimet.

5.4. Säilitada pärandmaastikud ja puhas looduskeskkond koos ulatuslike inimtegevusest vähe mõjutatud aladega. Saavutada kooskõla looduskaitse ja majanduse vahel.

5.4.1. Looduse ja inimese koostegevuse tagajärjel tekkinud avamaastike säilitamine ja taastamine. Eeltoodud maastike püsimise eelduseks on ekstensiivse põllumajanduse toimimine neil aladel. Vajalikud on täiendavad püsivad sissetulekuallikad kohalikele põllumajanduslikele ettevõtetele ning olemasoleva teedevõrgu püsimine ja selle seisukorra paranemine.

5.4.2. Säilitada ulatuslikud inimtegevusest vähe mõjutatud alad. Kaitsta neid alasid inimese kahjuliku mõju eest. Luua puhkemajandusliku iseloomuga infrastruktuur pärandmaastike eksponeerimiseks.

5.4.3. Säilitada ja süvendada kohalikul traditsioonil tuginevat ehitustegevust. Tagada valla küladele Lääne-Eesti küla traditsiooniline ilme selle paremal kujul. Soodustada kohalike ehitusmaterjalide kasutamist ehituses. Saavutada kasutult seisvate ja lagunevate ning maastike üldilmet risustavate hoonerühmade kadumine.

5.4.4. Tihe koostöö riigi looduskaitsega tegelevate asutustega.

5.5. Muuta Lihula vald mõnusaks elamispaigaks, mis suudaks meelitada uusi elanikke ning hoiaks alles olemasolevad.

5.5.1. Luua kvaliteetne elukeskkond, kus elamiskulud oleksid madalamal kui naaberkeskustes. Turvaline ja odavam elukeskkond peab kompenseerima valla riigi suurematest keskustest eemaloleku ning vallaelanike tööalase igapäevase rändega seotud ebamugavused ning kulud. Selleks:

5.5.1.1. teha investeringuid Lihula linna infrastruktuuri: kohalikel kütustel põhineva kaugküttevõrgu laiendamine, ühisveevärgi- ja kanalisatsioonivõrgu laiendamine, teede ja tänavate kvaliteedi oarandamine;

5.5.1.2. parandada Lihula ning teiste valla suuremate asulate välisilmet;

5.5.1.3. säilitada Lihula linna ja külade arhitektuuriline omapära ning turvaline miljöö;

5.5.1.4. säilitada väljakujunenud hajaasustus;

5.5.1.5. valmistada ette elamukrundid koos vajalike tehnovõrkudega.

5.5.2. Tagada konkurentsivõimeline haridus ning head võimalused täiendõppeks. Luua ühtne valla haridussüsteem. Laiendada kohapealse täiendõppe võimalusi, toetada koolitust pakkuvaid ühiskondlikke organisatsioone. Luua kogu valda hõlmav, Lihula Lasteaiale tuginev alushariduse ja noorte vanemate

nõustamise süsteem.

5.5.3. Kindlustada võimalused mitmekesiseks vaba aja veetmiseks. Kujundada Lihula kultuurimajast koos laululava ning Lihula mõisa ja linnusemäega valla vaba aja veetmise keskus. Tagada pidev toetus vallaelanike omaalgatuslikele kultuuri-, hariduse ja spordialastele ettevõtmistele ning organisatsioonidele.

5.5.4. Tagada kvaliteetse arstiabi, sealhulgas esmatasandi arstiabi ning perearstide teenuse kättesaadavus. Jätkata Lõuna-Läänemaa Tervishoiu ja Sotsiaalhoolekande Keskuse arendamist, eesmärgiga mitmekesistada keskuse poolt pakutavaid teenuseid. Jätkata haiguste ennetamise, tervise taastamise, sotsiaalse rehabilitatsiooni ja tervishoiu väärtustamise alast tegevusust.

5.6. Elanike omaalgatusvõime suurendamine

5.6.1. Võimalikult säilitada valla sotsiaalne infrastruktuur. Külakeskused, rahvamajad, koolid ja raamatukogud on olnud läbi aja vallaelanike ühistegevuse peamiseks eelduseks ja kohalike tavade hoidjaks oma ruumide, töötajate ja traditsioonidega.

5.6.2. Kindlustada püsiv toetus kohalikele ühiskondlikele ja mittetulunduslikele ühendustele ning vallaelanike omaalgatuslikele ettevõtmistele. Toetada vallaelanike omaalgatuslike ettevõtmisi soodustustega valla omanduses olevate ühiskondlike hoonete kasutamisel. Luua ja säilitada stabiilne valla mittetulundusühingute tegevus- ja projektitoetuste süsteem. Toetada täienduskoolituste korraldamist.

5.6.3. Anda järk-järgult osa valla täiend- ja huvihariduse, kultuuri ja vaba aja veetmise ning sotsiaalhoolekande alased ülesanded üle kohalikele mittetulunduslikele organisatsioonidele või eraettevõtetele. Valla täiend- ja huvihariduse, kultuuri ja vaba aja veetmise ning sotsiaalhoolekande alased ülesanded anda üle vaid organisatsioonidele, millised omavad vastavaks tegevuseks õiguslikku alust, suudavad järgida ja osutatava teenuse seadusega sätestatud kvaliteedinorme.

5.7. Valla hallatavate objektide ja võrkude kulude optimeerimine, energiasäästlikkus

5.7.1. Optimeerida valla omanduses oleva või hallatava tehnilise ja sotsiaalse infrastruktuuri objektide haldamisega seotud kulud.

5.7.2. Suurendada valla omanduses olevate hoonete energiasäästlikkust.

6. TEGEVUSKAVA

6.1. Valitsemine, haldus, avalikustamine

6.1.1. Lõpetada maareform. Munitsipaliseerida valla omanduses olevate hoonete ja rajatiste ning kohalike maanteede alune ja teenindamiseks vajalik maa.

6.1.2. Korrastada valla kohanimede (asulad, teed, aadressid) nimestik. Muuta valla asulate arvu, nimetusi ning lahkmejooni vastavalt kohanimede igapäevasele tegelikule kasutamisele, ajaloolisele traditsioonile ning valla elanike soovidele, kusjuures asulate lahkmejooned peavad järgima maaüksuste piire.

6.1.3. Tagada vallavalitsuse ja valla allasutuste varustus Interneti püsiühendusega. Luua vaba traadita interneti kasutamise võimalus valla haridus- ja kultuuriasutustes.

6.1.4. Kindlustada valla tegevuse avalikkus seadusega ettenähtud ulatuses. Valla teabelevi võrgustiku osadeks on Interneti kodulehekülj koos digitaalse dokumendiregistriga, Lihula Valla Raamatukogu ning valla ajaleht. Tagada võimalus avalduste ja muude dokumentide esitamiseks vallavalitsusele ning neile vastamine vallaametnike poolt elektronposti abil.

6.1.5. Anda välja Lihula valla ajalehte „Lihula Teataja“.

6.1.6. Tähtsamad investeeringud:

6.1.6.1. Lihula Jaama 1 hoone remont, soojustamine ja küttesüsteemi rekonstrueerimine.

6.2. Keskkonnakaitse

6.2.1. Lähtuda valla tegevuse planeerimisel valla üldplaneeringust ning Matsalu rahvuspargi ning teiste

kaitse- ja hoiualade kaitse-eeskirjadest. Vältida võimalike väiksemate reostusallikate koondumist.

6.2.2. Likvideerida vastavalt võimalustele vallas nõrgalt kaitstud põhjaveega aladel asuvad reostusallikad või muuta vastavad objektid keskkonnakaitseõuetele vastavaks.

6.2.3. Mitte lubada uute õhku saastavate väikekatlamajade ehitamist Lihulas linna keskel ning elamute piirkondades.

6.2.4. Jäätmemajanduse arendamisel, jäätmeveo korraldamisel ning keskkonnateadlikkuse tõstmisel lähtuda Lihula valla jäätmekavast. Arendada jäätmemajandust ning korraldada jäätmevedu koostöös teiste Läänemaa ja Pärnumaa kohalike omavalitsustega.

6.2.5. Rajada Lihulasse jäätmete kogumispunkt.

6.2.6. Likvideerida omavolilised prügi ladustamise kohad, vältida uute tekkimist.

6.2.7. Lihula valla heakorrastatavate kodude, suvilate, asutuste jt tunnustamiseks viia läbi heakorrakonkurssse.

6.2.8. Suurenda inimeste keskkonnateadlikkust. Korraldada lastele loodus- ja keskkonnakaitsealase suunitlusega õppepäevi ja laagreid. Osaleda keskkonnateadlikkuse tõstmise eesmärgil korraldatavates maakondlikes ja üleestilistes projektides.

6.2.9. Jätkata Lihula Tallinna maantee ja linnusemäe parkide hooldamist ja korrastamist, alustada Vanamõisa pargi korrastamist.

6.2.10. Tähtsamad investeeringud:

6.2.10.1. Lihula jäätmete kogumispunkti rajamine.

6.3. Haridus

6.3.1. Jätkata koostöös naabervaldadega keskhariduse andmist Lõuna-Läänemaal.

6.3.2. Jätkata Lihula Gümnaasiumis loodus- ja sotsiaalsuuna arendamist. Muuta looduse õppesuund üleriigiliseks. Luua gümnaasiumis võimalused majandusõppeks, kutse- ja täiskasvanute täiendõppeks.

6.3.3. Suurendada valla haridusasutuste kui vallaelanike seltskondliku ja ühistegevuse keskuse rolli.

6.3.4. Optimeerida Lihula valla haridusasutuste võrk, milline võimaldaks:

6.3.4.1. jätkusuutlikult kvaliteetse põhihariduse andmist;

6.3.4.2. valla haridusasutuste õppeplaanide ühitamist ja kooskõlastamist; õpetajate ning teiste spetsialistide teadmiste paremat ära kasutamist;

6.3.4.3. parimal võimalikul viisil kasutada olemasolevate haridus- ja kultuuriasutuste hooneid, ruume ja inventari;

6.3.4.4. tihendada koostööd kohalike haridus- ning kultuurisuunitlusega ühiskondlike organisatsioonidega, sealhulgas Lihula Rahvaülikooliga.

6.3.5. Luua Lihula valla õpilaskodu.

6.3.6. Jätkata Metsküla koolis looduskallakuga üldhariduse andmist. Kasutada haridusasutuste olmes keskkonnasõbralikke tehnoloogiaid ning korraldada loodus- ja keskkonnakaitsealaseid seminare ja laagreid nii lastele kui täiskasvanutele.

6.3.7. Laiendada Lihula Muusika- ja Kunstikooli tegevust huvikoolina, kaasata kooli õpilaste ringi täiskasvanuid.

6.3.8. Anda valla koolidele lisarakendus suviste puhke- ja töömalevate korraldamise kaudu. Soodustada mittetulundusühingute ja teiste asjast huvitatud isikute poolt suviste laste puhke- ja töömalevate ning -laagrite korraldamist.

6.3.9. Kujundada Lihula Lasteaiast valla alushariduse keskus. Laiendada Lasteaia tegevuspiirkonda üle kogu valla territooriumi. Suurendada lasteaia kui lapsevanemate nõustaja rolli.

6.3.10. Tähtsamad investeeringud:

6.3.10.1. Lihula Jaama 9 spordihoone remont, soojustamine ja küttesüsteemi rekonstrueerimine;

6.3.10.2. Lihula Jaama 9 staadioni remont ja laiendamine;

- 6.3.10.3. Lihula Jaama 9 koolihoone remont;
- 6.3.10.4. Tuudi koolihoone küttesüsteemi rekonstrueerimine;
- 6.3.10.5. Kasari koolihoone soojustamine ja küttesüsteemi rekonstrueerimine;
- 6.3.10.6. Metsküla koolihoone remont.

6.4. Kultuur, vaba aeg

- 6.4.1. Kindlustada Lihula Kultuurikeskuse ja Lihula Valla Raamatukogu tegevuse jätkumine. Kaasata valla kultuuriasutuste töö juhtimisse kultuuri- ja haridusvaldkonnas tegutsevaid mittetulunduslikke organisatsioone. Tihendada valla kultuuri- haridusasutuste vahelist koostööd. Suurendada valla kultuuriasutuste kui kohalike teabe- ja külakeskuste rolli
- 6.4.2. Kujundada Lihula Kultuurikeskusest, Lihula linnusemäest koos linnusevaremete, mõisakompleksi ja laululavaga kogu Lõuna-Läänemaa kultuuri-, teadus- ja vaba aja veetmise keskus. Lähtuda Lihula linnusemäe piirkonna arendamisel Lihula mõisa ja linnusemäe arengukavast 2008-2015.
- 6.4.3. Suurendada Lihula Kultuurikeskuse rolli kogu Lõuna-Läänemaa kultuurielu korraldamises.
- 6.4.4. Näha valla eelarves ette vahendid kultuuri-, spordi- ning vaba aja sisustamise alase omaalgatuse ning vastavate kohalike ühiskondlike organisatsioonide tegevuse toetamiseks.
- 6.4.5. Jätkata Lihula kultuuripäevade läbiviimist ja külakokkutulekute korraldamise toetamist.
- 6.4.6. Anda Kirbla rahvamaja tasuta kohalike, paikkonna elu edendamise eesmärgil loodud ning jätkusuutlike, mittetulunduslike organisatsioonide kasutusse või omandisse.
- 6.4.7. Osaleda Matsalu Loodusfilmide Festivali korraldamises. Täiendada Lihula Valla Raamatukogu Matsalu Loodusfilmide Festivalil osalenud ja muude loodusfilmide videoteeki.
- 6.4.8. Toetada Kirbla, Tuudi ja Metsküla spordi- ja mänguväljakute arendamist.
- 6.4.9. Toetada kohalikke spordiklubisid ja vallaelanike poolt korraldatavaid ning avalikkusele suunatud spordiüritusi.
- 6.4.10. Toetada kohaliku pärand- ja rahvakultuuri (sealhulgas näiteks Lihula lilltikand) säilimist ja arendamist.
- 6.4.11. Tähtsamad investeeringud:
  - 6.4.11.1. Lihula Jaama 9 spordihoone remont, soojustamine ja küttesüsteemi rekonstrueerimine;
  - 6.4.11.2. Lihula Kultuurimaja remont (s.h. katuse, akende ja uste vahetus, soojustamine, tehnovõrkude rekonstrueerimine, siseruumide optimeerimine, välisfassaadi) ja territooriumi heakorrastamisega seotud ehitiste (tugimüürid, trepid, purskkaev, parkla jne) remont.
  - 6.4.11.3. Lihula mõisa peahoone ühendamine Lihula linna kaugküttevõrguga, Lihula mõisakompleksi ühendamine Lihula linna ühisveevärgi- ja kanalisatsiooniga;
  - 6.4.11.4. Lihula mõisa peahoone ning mõisa kõrvalhoonete (aidad, moonakate majad, tall-tõllakuur ja veskitorn) renoveerimine;
  - 6.4.11.5. Kirbla rahvamaja rekonstrueerimine.

6.5. Noorsootöö

- 6.5.1. Kindlustada valla asutuste juures tegutsevate noorte huvialaringide tegevus. Suurendada huvialaringides osalejate arvu, luua uusi huvialaringe.
- 6.5.2. Arendada Lihula Penijõe tee 2 noortemaja ning luua võimalused noorte huvitegevuseks Kirblas ja Tuudil.
- 6.5.3. Korraldada erinevates vanusegruppides laste ja noorte suviseid puhke- ja huvialalaagreid. Luua valla õpilasmalev.
- 6.5.4. Tagada noorsootöö toetamine valla eelarvest. Toetada noorsootööga seotud projekte.
- 6.5.5. Toetada mänguväljakute rajamist Lihula, Tuudi ja Kirbla korterelamute piirkondades.
- 6.5.6. Koostada noorsootöö arengukava.

6.5.7. Tähtsamad investeeringud:

6.5.7.1. Lihula Penijõe tee 2 noortemaja hoone renoveerimise lõpetamine, küttesüsteemi paigaldamine.

6.6. Tervishoid, sotsiaalhooldus

6.6.1. Parandada esmatasandi arstiabi kättesaadavust. Luua Lihulasse Lõuna-Läänemaad ja teisi ümbruskonna valdasid teenindav perearstikeskus.

6.6.2. Laiendada Sihtasutuse Lõuna-Läänemaa Tervishoiu ja Sotsiaalhoolekande Keskuse tegevust. Suurendada pakutavate teenuste nimetust, sealhulgas puuetega inimestele osutatavaid teenuseid. Keskuses peab olema võimalik erinevate tervishoiu- ja sotsiaalabi alaste teenuste osutamine erinevate vastavat õigust ja kompetentsi omavate organisatsioonide või isikute poolt.

6.6.3. Osutada Lõuna-Läänemaa Tervishoiu ja Sotsiaalhoolekande Keskuses järgnevaid teenuseid:

6.6.3.1. statsionaarne ööpäevaringne hooldus ja põetus;

6.6.3.2. koduõendusteenus

6.6.3.3. geriaatri otsuse alusel igapäevaeluga toime mittetulevate inimeste hooldus;

6.6.3.4. päevakeskus eakatele;

6.6.3.5. päevakeskus puudega inimestele;

6.6.3.6. asenduskodu teenus eakatele.

6.6.4. Alustada võimaluse korral dementsete inimeste ööpäevaringse hooldamise teenuse pakkumist.

6.6.5. Täiendada ja laiendada valla olemasolevat sotsiaalteenuste ja koduabi süsteemi:

6.6.5.1. tõhustada avahooldust, kaasata avahooldusse täiendavalt spetsialiste;

6.6.5.2. luua elanikkonna erinevatele sihtrühmadele suunatud teenuste ja toetuste kasutamise teavitussüsteem;

6.6.5.3. suunata abivajajaid väljaspool Lihula valda pakutavate teenustele kasutamisele (psühholoogiline nõustamine, võlanõustamine, toimetulekunõustamine, pereterapeut, ohvriabi jt);

6.6.5.4. korraldada koostöös mittetulundusühingute ja vastavate riigiasutustega täiskasvanute täiendkoolitust lahendamaks kättelepitud abituse sündroomi probleemi;

6.6.5.5. luua võimaluse korral tugiisiku teenus.

6.6.6. Korraldada Lõuna-Läänemaa Tervishoiu ja Sotsiaalhoolekande Keskuses erinevaid üritusi, loengud, seminare ja koolitusi valla elanikkonna seas tervislike eluviiside propageerimiseks.

6.6.7. Valla hoonete ehitamisel või rekonstrueerimisel arvestada puuetega inimeste vajadustega. Lihula peamiste tänavate kõnniteede äärde ja haljasaladele paigaldada istepingid. Propageerida teenindus- ja ametiasutustes puudega inimestele mõeldud teede ja sissepääsude rajamist.

6.6.8. Propageerida tervislikke eluviise.

6.6.9. Tähtsamad investeeringud:

6.6.9.1. Lihula perearstikeskuse tööks vajalike ruumide rekonstrueerimine või ehitamine;

6.6.9.2. Sihtasutuse Lõuna-Läänemaa Tervishoiu ja Sotsiaalhoolekande Keskuse hoonete rekonstrueerimine ja laiendamine.

6.7. Teed, tänavad

6.7.1. Remontida valla teede ja tänavate halvimas seisukorras olevad lõigud. Viia Lihula, Kirbla ja Tuudi tänavad ning teiste valla asulate tihedalt asustatud osi läbivad teelõigud tolmutuvaba kõvakatte alla.

Laiendada Lihula linna ja selle ümbruse kõnni- ja kergliiklusteede võrku. Juhtida raskeveokite liiklus võimalikult eemale Lihula linna keskusest. Teede ja tänavate ehitust ja remonti ning hooldust korraldada vastavalt vallavolikogu poolt kinnitatud teehoiukavadele.

6.7.2. Saavutada riigi investeeringute suurenemine Lihula vallas asuvatele riigi kohalikele maanteed hooldusse ja remonti, mille tulemusel muuta Tuudi-Saastna maantee Metsküla-Saastna teelõik, Meelva-Matsalu, Penijõe-Suitsu, Karuse-Saastna, Penijõe-Kloostri-Kirbla maantee Penijõe-Kloostri lõik ning Kirbla – Rumba - Vana-Vigala maantee tolmutuvaba kõvakattega teedeks.

6.7.3. Korraldada Lihula linna liiklusskeem. Leida Lihula bussipeatustele senisest otstarbekamad kohad.

6.7.4. Muuta rekonstrueerimise abil ökonoomsemaks Lihula, Kirbla ja Tuudi tänavavalgustus.

6.7.5. Luua täiendavaid parkimiskohti Lihula linnas Lihula kultuurimaja ja Lihula linnusemäe ning Tallinna maantee ja Jaama tänava ristmiku piirkonnas.

6.7.6. Täiendada valla teede ja tänavate varustatust teeviitade, tänavasiltide ning turismialase teabega.

6.7.7. Tähtsamad investeeringud:

6.7.7.1. Lihula valla kohalike teede ja Lihula linna tänavate remont ja tolmuvara kõvakatte alla viimine vastavalt vallavolikogu poolt kinnitatud teehoiukavadele;

6.7.7.2. Kõnni- ja kergliiklusteede rajamine Lihula Tallinna mnt, Pärnu mnt ning Jaama, Lasteaia, Aia tänava enimkasutatavate või liiklusohutlike lõikude äärde ning Lihula linna ja Tuudi küla vahele;

6.7.7.3. Lihula, Kirbla ja Tuudi tänavavalgustuse rekonstrueerimine.

6.8. Vesivarustus ja kanalisatsioon

6.8.1. Valla ühisveevärgi- ja kanalisatsioonisüsteemide arendamisel lähtuda Lihula valla ühisveevärgi ja kanalisatsiooni arendamise kavast. Koostada koostöös aktsiaseltsiga Matsalu Veevärk Lihula valla ühisveevärgi ja kanalisatsiooni arendamise kava aastateks 2012-2024.

6.8.2. Koostöös aktsiaseltsiga Matsalu Veevärk laiendada Lihula linna ühisveevärgi- ja kanalisatsioonisüsteemi.

6.8.3. Rekonstrueerida Lihula, Kirbla ja Tuudi sadevete kanalisatsioon.

6.8.4. Koostöös aktsiaseltsiga Matsalu Veevärk rekonstrueerida Tuudi küla kanalisatsioonisüsteem.

6.8.5. Mitte muuta aastani 2020 Euroopa Liidu Ühtekuuluvusfondi projekti „Matsalu alamvesikonna asulate vee- ja kanalisatsioonirajatiste rekonstrueerimine ja laiendamine“ ellu viimiseks Lihula valla poolt aktsiaseltsile Matsalu Veevärk üle antud Lihula, Tuudi ja Kirbla ühisveevärgi- ja kanalisatsioonisüsteemide, puurkaevude, puhastusseadmete ja muu vara omandisuhet.

6.8.6. Tähtsamad investeeringud:

6.8.6.1. Lihula vallale kuuluvate hoonete ühendamine Lihula linna ühisveevärgi- ja kanalisatsiooniga.

6.8.6.2. Lihula linna ühisveevärgi- ja kanalisatsioonivõrgu laiendamine;

6.8.6.3. Tuudi küla kanalisatsiooni rekonstrueerimine;

6.8.6.4. Lihula linna sadevee kanalisatsiooni rekonstrueerimine.

6.9. Soojavarustus

6.9.1. Tagada OÜ Lihula Soojus Lihula Aia 16 katlamaja töö ja suurendada selle majanduslikku tõhusust tuginedes katlamajas kasutatavate kohalike taastuvate kütuste - kuiv rohtne biomass ja hakkpuit - eelistele. Hoida kaugküttevõrku müüdava soojusenergia hind võimalikult soodne, kahjustamata seejuures OÜ Lihula Soojus tegevuse jätkusuutlikkust.

6.9.2. Rekonstrueerida OÜ Lihula Soojus Aia 16 katlamajale tuginev kaugküttevõrk, paigaldada uued soojussõlmed. Ühendada Lihula linna kaugküttevõrguga Lihula mõisa peahoone ning tarbijad Tallinna mnt 12 piirkonnas ja Lihula Tallinna mnt 37 piirkonnas.

6.9.3. Suurendada vallale kuuluvate hoonete energiasäästlikkust.

6.9.4. Võtta valla omanduses olevate hoonete keskküttesüsteemides fossiilsete kütuste asemel põhikütusena kasutusele kohalikud taastuvad kütused ja/või muud keskkonnasõbralikud energiaallikad.

6.9.5. Koostada Lihula linna kaugküttevõrgupiirkonna soojusmajanduse arengukava.

6.9.6. Tähtsamad investeeringud:

6.9.6.1. Lihula linna kaugküttevõrgu rekonstrueerimine ja laiendamine. I etapp;

6.9.6.2. Lihula Jaama 9 spordihoone soojustamine ja küttesüsteemi rekonstrueerimine;

6.9.6.3. Tuudi koolihoone küttesüsteemi rekonstrueerimine ja keskkonnasõbralike energiaallikate kasutusele võtmine;

6.9.6.4. Kasari koolihoone küttesüsteemi rekonstrueerimine ja keskkonnasõbralike energiaallikate kasutusele võtmine;

6.9.6.5. Lihula linna kaugküttevõrgu rekonstrueerimine ja laiendamine. II etapp

6.9.6.6. Lihula kultuurimaja soojustamine ja küttesüsteemi rekonstrueerimine.

6.10. Arendustegevus, planeeringud

6.10.1. Koostada detailplaneeringud tootmis- ja ärimaa sihtotstarbega kruntide moodustamiseks Risti-Virtsu maantee piirkonnas.

6.10.2. Valmistada ette ehituseks sobivat maad kruntimiseks ja ehituseks. Eelistatud on Lihula linna Oja tänava, Penijõe tee, Sooluse tee, Aia 16, Raudtee ja Piiri tänava piirkonnad tootmise ja laomajanduse ning ärimaa sihtotstarbega kruntide moodustamiseks ning Lihula linna Jaama ja Soo tänava vaheline piirkond elamukruntide moodustamiseks.

6.10.3. Vähendada kasutajata ja hoonete arvu. Leida rakendus valla omanduses olevatele kuid kasutuses mitteolevatele hoonetele. Otsida kasutajaid esmajärjekorras Lihula linnas, selle vahetus ümbruses, Tuudi ja Kirbla külas asuvatele hoonetele. Võimalusel registreerida, osta või sundvõõrandada omanikuta või kasutajata lagunevad hooned, leida neile kasutajad. Vajadusel korral parandada hoonete lammutamise abil asulate üldilmet.

6.10.4. Tõsta valla omanduses oleva elamispinna kvaliteeti. Renoveerida munitsipaalomandis olevad, sealhulgas Lihulas Tallinna maantee ääres asuvad vanemad elamud ja korterid, eesmärgiga suurendada kvaliteetse elamispinna hulka Lihula vallas ja eriti Lihula linnas.

6.10.5. Saavutada vallas asuvate looduskaitsealade sihtkaitsevööndite piiride täpsustamine ja korrigeerimine eesmärgiga viia need vastavusse maakorralduse nõuetega.

6.10.6. Tähtsamad planeeringud:

6.10.6.1. Lihula Penijõe tee tootmis- ja äripiirkonna detailplaneering;

6.10.6.2. Lihula Oja tänava pikenduse tootmis- ja ärpiirkonna detailplaneering;

6.10.6.3. Lihula Soo ja Jaama tänava vahelise ala elamupiirkonna detailplaneering;

6.10.6.4. Lihula ja Kirbla kalmistute planeeringud.

6.11. Turism ja puhkemajandus

6.11.1. Lähtuda turismi- ja puhkemajanduse arendamisel Lihula, Martna, Hanila, Ridala, Koonga ja Varbla valla koostöös valminud Matsalu piirkonna turismi ja puhkemajanduse arengukavast. Teha koostööd Hanila, Martna, Ridala, Varbla, Koonga ja teiste valdadega Matsalu rahvuspargi mõjuala turismi- ja puhkemajanduse arendamisel.

6.11.2. Kujundada Lihula mõisast ja linnusemäest Matsalu piirkonna (Hanila, Martna, Ridala, Lihula, Varbla ja Koonga vald) turismi- ja puhkemajanduse keskkoh.

6.11.3. Toetada Lihula turismiinfopunkti tegevust.

6.11.4. Näha ette vahendid püsivaks valla reklaamiks ja tutvustuseks, sealhulgas valda tutvustavate trükiste tellimiseks ning valla ettevõtjate osalemise toetamiseks messidel ja teistel samalaadsetel üritustel.

7. SUUREMAD INVESTEERINGUD

	Tegevus, investeeringu kirjeldus	Maksumus (€)	
		Kokku	Lihula vald
7.1	Haridus		
7.1.1	Lihula Jaama 9 spordihoone soojustamine ja küttesüsteemi rekonstrueerimine	320 000	0
7.1.2	Lihula Jaama 9 staadioni rekonstrueerimine	447 000	67 100
7.1.3	Lihula Jaama 9 koolihoone remont	639 000	95 900
7.1.4	Kasari koolihoone soojustamine ja küttesüsteemi rekonstrueerimine	16 000	4 000

7.1.5	Tuudi koolihoone küttesüsteemi rekonstrueerimine	32 000	0
7.2	Kultuur, vaba aeg, turism		
7.2.1	Lihula kultuurimaja tehnovõrkude rekonstrueerimine	400 000	100 000
7.2.2	Lihula mõisa peahoone restaureerimine	575 000	57 500
7.2.3	Lihula mõisa veskitorni restaureerimine	15 000	2000
7.2.4	Lihula mõisa viljaaida ja viinaaida restaureerimine	105 000	6 000
7.2.5	Kirbla rahvamaja rekonstrueerimine	256 000	15 400
7.3	Tervishoid, sotsiaalhoolekanne		
7.3.1	Lihula perearstikeskuse tööks vajalike ruumide rekonstrueerimine või ehitamine	1 080 000	108 000
7.3.2	SA Lõuna-Läänemaa Tervishoiu ja Sotsiaalhoolekande Keskuse hoonete remont	192 000	19 200
7.4	Infrastruktuur		
7.4.1	Lihula linna kaugküttevõrgu soojatorustiku rekonstrueerimine, Tallinna mnt 12 piirkonna, Tallinna mnt 37 piirkonna ja Lihula mõisa peahoone ühendamine Lihula linna kaugküttevõrguga	230 000	115 000
7.4.2	Teede ja tänavate remont, Lihula linna tänavate ja tähtsamate valla teede viimine kõva- või tolmuvaba katte alla, kõnni- ja kergliiklusteede võrgu laiendamine Lihula linnas	160 000	160 000
7.4.3	Lihula jäätmekogumispunkti ehitamine	64 000	6 400
7.4.4	Lihula linna kaugküttevõrgu Ristiku ja Lasteaia tänava ning Jaama 9 koolihoone piirkonna soojatorustiku rekonstrueerimine	260 000	130 000
7.4.5	Lihula, Tuudi ja Kirbla tänavavalgustuse rekonstrueerimine	26 000	6 400
7.4.6	Lihula, Tuudi ja Kirbla ühisveevärgi ja kanalisatsiooni laiendamine	32 000	16 000
7.4.7	Lihula, Tuudi ja Kirbla sademevee süsteemi rekonstrueerimine ja laiendamine	64 000	32 000
7.5	Muud		
7.5.1	Lihula Penijõe tee ja Oja tänava pikenduse piirkonna tootmis- ja äripiirkonna jt detailplaneeringute koostamine;	19 000	9 600
7.5.2	Lihula Jaama 1 vallamaja hoone remont, soojustamine ja küttesüsteemi rekonstrueerimine	64 000	12 800
7.5.3	Munitsipaalalamute remont, soojustamine ja küttesüsteemide rekonstrueerimine, ühendamine ühisveevärgi- ja kanalisatsiooniga	128 000	25 600